

# LAPSENSURMA HENKIRIKOKSENA

Lapsensurman tarkastelu lainopillisesta näkökulmasta

Laura Valli

10/2020

Tekijä Laura Valli	Tutkinto Poliisi (AMK)
Julkaisun nimi Lapsensurma henkirikoksena – Lapsensurman tarkastelu lainopillisesta näkökulmasta	Julkisuusaste Julkinen
Ohjaaja Pauliina Potila	Opinnäytetyön muoto Tutkimuksellinen opinnäytetyö
<p>Tiivistelmä</p> <p>Henkirikokset ovat kautta aikain kuuluneet osana suomalaiseen yhteiskuntaan siitäkin huolimatta, että olemme tutkimusten valossa yksi maailman onnellisimmista kansoista. Lapsensurma on rikoslain (39/1889) 21 luvun 4 §:ssä säädelty henkirikosten erityistyyppi. Yksinkertaiselta vaikuttavan oikeusnormin taakse kätkeytyy monitahoinen, tapauskohtaista tulkintaa edellyttävä ja osittain tulkinnanvarainen tunnusmerkistö.</p> <p>Lapsensurma omaa tekona hyvin vahvat historialliset juuret. 1700- ja 1800-luvuilla tavanomaiseksi katsottu surmatyö on määrällisesti vähentynyt muutamaan vuotuiseseen tapaukseen 2000-luvulle tultaessa. Lainopillisesta näkökulmasta toteutetun opinnäytteen keskeisenä tavoitteena on ollut ymmärtää lapsensurman tunnusmerkistön erityispiirteitä, vaikuttimia sekä edellä mainittujen seikkojen vaikutusta muun muassa esitutkintaviranomaisten työhön.</p> <p>Esille tulleiden tulosten myötä lapsensurman tunnusmerkistön osalta keskeinen painoarvo on sen seikan arvioinnilla, onko surmatyö johtunut synnytyksestä johtuvasta uupumuksesta tai ahdistuksesta. Samalla analyysin osalta esille nousseet huomiot kuvaavat lapsensurmien erityislaatuista ja tapauskohtaisuutta, mikä vaikuttaa niin teon rikosoikeudelliseen punnintaan kuin poliisin näkökulmasta itse esitutkintaprosessin aikaisiin toimenpiteisiin.</p>	
Sivumäärä 63	Tarkastuskuukausi ja -vuosi 10/2020
<p>Avainsanat</p> <p>lapsensurma, henkirikos, lapsiin kohdistuva väkivalta, surma, tappo, murha, mielentilatutkimus</p>	

# SISÄLLYS

<b>1 JOHDANTO .....</b>	<b>3</b>
<b>2 TUTKIMUS- JA ANALYYSIMENETELMÄT .....</b>	<b>7</b>
2.1 Lainopillisesta tutkimusmetodista .....	7
2.2 Keskeisistä lähteistä .....	10
2.3 Tutkielman rakenteesta .....	11
<b>3 LAPSENSURMAN TUNNUSMERKISTÖ.....</b>	<b>13</b>
3.1 Äiti tekijänä .....	14
3.2 Rajanveto lapsensurman, surman, tapon ja murhan tunnusmerkistöjen välillä.....	15
3.3 Syntymän hetki ja sikiön sekä ihmisolion erot.....	21
3.4 Synnytyksestä johtuva uupumus ja ahdistus .....	23
<b>4 ÄIDIN SYYLLISYYDEN ARVIOINTI.....</b>	<b>24</b>
4.1 Teon tahallisuus .....	25
4.2 Syyntakeisuus .....	27
4.3 Alentunut syyntakeisuus.....	28
4.4 Syyntakeettomuus.....	29
<b>5 OSALLISUUS LAPSENSURMASSA .....</b>	<b>31</b>
<b>6 LAPSEN HENGEN SUOJA SUOJELTUNA OIKEUSHYVÄNÄ KONTRA TEKIJÄN SUOJA .....</b>	<b>34</b>
<b>7 OIKEUSKÄYTÄNTÖ.....</b>	<b>35</b>
7.1 Helsingin HO 22.5.1996 / Raaseporin KO 24.3.1995.....	35
7.2 Turun HO 19.2.2001 / Salon käräjäoikeus 22.9.2000.....	35
7.2.1 Asian käsittely Salon käräjäoikeudessa .....	35
7.2.2 Analyysi .....	38
7.3 Turun HO 16.5.2005 / Hämeenlinnan KO 17.10.2004 .....	38
7.3.1 Asian käsittely Turun hovioikeudessa .....	38
7.3.2 Analyysi .....	39

7.4 Vaasan HO 31.3.2010 / Mustasaaren KO 3.7.2009 .....	39
7.4.1 Asian käsittely Vaasan hovioikeudessa .....	39
7.4.2 Analyysi .....	42
7.5 Itä-Suomen HO 27.6.2014 / Hyvinkään KO 22.11.2013 .....	42
7.5.1 Asian käsittely Itä-Suomen hovioikeudessa.....	43
7.5.2 Analyysi .....	45
7.6 Rovaniemen HO 10.6.2016 / Oulun KO 15.6.2015.....	46
7.6.1 Asian käsittely Rovaniemen hovioikeudessa .....	46
7.6.2 Analyysi .....	49
<b>8 JOHTOPÄÄTÖKSET .....</b>	<b>50</b>
8.1 Keskeisiä huomioita.....	50
8.2 Tutkimuksen validiteetin ja reliabiliteetin arviointia .....	52
8.3 Kokoavia näkökohtia rangaistavuuden perusteista.....	55
<b>9 LOPUKSI.....</b>	<b>59</b>
<b>LÄHTEET .....</b>	<b>60</b>
 <b>LIITTEET</b>	
Kuvio 1 Ymmärtämisen pyramidi Kaarlo Tuorin mukaan.....	53
Taulukko 1 Hovioikeuksien vuosina 1990–2020 käsittelemät tapaukset rikosnimikkeellä lapsensurma.....	11
Taulukko 2 Opinnäytetyön viitekehys rikostunnusmerkistön kautta tarkasteltuna. ....	12

## 1 JOHDANTO

Suomalaiseen yhteiskuntaan liittyy eräs mielenkiintoinen kahtiajakoisuus, joka on vaikeasti selitettävissä. Olemme samaan aikaan maailmanlaajuisissa tilastovertailuissa kärkisijoilla kahdessa hyvin toisistaan poikkeavissa ilmiöissä: koetussa onnellisuudessa sekä henkirikoksissa väkilukuun suhteutettuna.

Henkirikostilastojen vertailun eri maiden kesken tosin tekee haastavaksi erilaiset oikeusjärjestelmät sekä rikosten tunnusmerkistöjen väliset erot eri maiden välillä<sup>1</sup>. Vuonna 2018 Suomessa surmattiin kuolemansyytietojen mukaan 95 ihmistä kuolleisuuden ollessa näin 1,7 uhria 100 000 asukasta kohden<sup>2</sup>. Samana vuonna Suomi oli tilastotietovertailujen mukaan maailman onnellisin maa<sup>3</sup>.

Kahden viime vuosisadan aikana henkirikollisuuden taso on ollut Suomessa korkeampi muihin Pohjoismaihin verrattuna. Samalla henkirikollisuus on ollut Suomessa kautta historian miesten keskinäistä rikollisuutta. Henkirikosten vuotuinen määrä on kuitenkin ollut laskussa 1990-luvun puolivälistä lähtien – osana kansainvälistä kehitystä.<sup>4</sup>

Henkirikoskuolleisuus on Suomessa kansainvälisesti korkealla tasolla. Lasten henkirikoskuolleisuus on kuitenkin laskenut Suomessa viimeisten 50 vuoden aikana. Vuosina 2000–2009 kuoli keskimäärin kuusi lasta miljoonasta, kun sama luku 1960-luvulla oli 14 kuollutta miljoonaa lasta kohden. Erityisen dramaattisesti on laskenut vastasyntyneiden surmien määrä 2000-luvulle tultaessa.<sup>5</sup> Tapauksia tosin esiintyy vielä nykypäivänäkin.

---

<sup>1</sup> Lehti 2018 s. 3.

<sup>2</sup> Lehti 2019 s. 1.

<sup>3</sup> Helliwell, Layard & Sachs 2018 s. 20–21.

<sup>4</sup> Lehti 2018 s. 7–9.

<sup>5</sup> Sisäministeriö 2012 s. 3. Tutkijoiden mukaan syyt lasten henkirikoskuolleisuuden laskuun on löydettävissä muun muassa julkisen päivähoitojärjestelmän kehityksestä, synnytysten siirtämisistä sairaaloihin, yhtenäisestä koko maan kattavasta lasten terveydenhuoltojärjestelmästä sekä abortin laillistamisesta (ibid.).

Vaikka suomalaisen henkirikoksen tekijän karikatyyri on mies, näkyy perheiden sisäinen väkivalta niin rikostilastoissa kuin suomalaisen rikosoikeuden rikosnimikkeissä myös naisten toimijuutena. Nainen on yleensä henkirikoksen uhrina, mutta myös nainen – ja tämän opinnäytteen katsantokannasta käsin äiti – voi surmata.

Vuosien 1970–1994 välillä surmansa sai 56 vastasyntynyttä lasta<sup>6</sup>. Vuosien 2010–2017 välillä surmattiin 18 alle vuoden ikäistä vauvaa ja 20 lasta ikävuosien 1–14 väliltä. Vanhan rikoslain mukaista lapsentappoa pidettiin vielä 1980-luvulla niin erityisenä perheväkivallan muotona, ettei osa tutkijoista lukenut lapsen surmaamista äidin taholta lainkaan perheväkivallan piiriin kuuluvana henkirikoksen muotona<sup>7</sup>. Nykyisellään suurin riski kuolla väkivaltaan on alle yksivuotiailla. Mitä nuoremman lapsen ollessa kyseessä on tekijä mitä suuremmalla todennäköisyydellä lapsen äiti. Lapsiin kohdistuneeseen väkivaltaan syyllistyneistä naisista monilla oli ollut itsemurhamietteitä alkuperäisen surmasuunnitelman sisältäessä laajennetun itsemurhan<sup>8</sup>.

Suomalaisten naisten henkrikollisuuteen liittyy yleensä naisen kokema konfliktitilanne partnerin kanssa tai muutoin vaikeutunut elämäntilanne. Mielenkiintoista on, että tutkimusten mukaan suurin osa suomalaisista henkirikokseen syyllistyneistä naisista ei sairasta mielisairautta. Kuitenkin lähes puolella on todettu alkoholiriippuvuus tai alkoholin väärinkäyttöä. Tekijä saattaa kärsiä psykoottistasoisesta häiriöstä lähes 70 %:ssa tapauksista, joissa nainen surmaa vastasyntynyttä vanhemman lapsensa. Väkivallan riskiä nostavat aikaisempi väkivaltaisuus, päihdeongelma sekä psykiatriset häiriöt. Tästä syystä kyseinen ryhmä naisia tarvitsee ensisijaista hoitoa.<sup>9</sup>

---

<sup>6</sup> Sisäministeriö 2012 s. 4, Kauppi 2012 s. 22.

<sup>7</sup> Peltoniemi 1984 s. 74.

<sup>8</sup> Putkonen & Collander 2006 s. 1583.

<sup>9</sup> Putkonen & Collander 2006 s. 1581.

Tämän tutkielman tarkoituksena on selvittää rikoslaissa (RL, 39/1889) kuvatus lapsensurman rangaistavuudelle säädettyjä edellytyksiä. Lapsensurma lapsiin kohdistuvan väkivallan muotona on äärimmäinen tekomuoto, jonka puitteissa vastikään synnyttänyt äiti surmaa lapsensa. Lapsensurmassa toimijuus ja tekijästatus on aina äidillä. Rikosnimikkeeseen voidaan osaltaan katsoa kriminaalipoliittisesti tarjoavan äidille lievennystä tahallisen teon, henkirikoksen, rangaistusta määriteltäessä. Toisena ulottuvuutena rikosnimikkeessä on lapsen hengen suojaan kohdistuva oikeudellinen punninta.

Suhtautuminen lapsiin on vaihdellut ajan myötä yhteiskunnallisen tilanteen ja kulttuurin muutoksissa. Lapsikuolleisuus on historian saatossa ollut yleistä. Avioliiton ulkopuolisten lapsien synnyttäminen on saattanut menneinä aikoina merkitä äidin tulevaisuudelle hyvinkin negatiivisia seurauksia. Tämä on osaltaan vaikuttanut lapsensurmien motiiveihin. Äidit ovat syyllistyneet lapsensa surmaamiseen kautta aikain. 1700-luvulla valtaosa naisten kuolemantuomioista juontui juuri oman lapsen surmaamisesta. Suomessa lapsensurmiin kuoli 1870-luvulla 5,5 lasta 100 000 asukasta kohden. Vuonna 1900 esiintyvyys oli 3,2/100 000 asukasta ja vuonna 1969 0,1/100 000 asukasta edeten niin, että 2000-luvulla vuosittainen esiintyvyys on 0–2-tapausta.<sup>10</sup>

Evoluution näkökulmasta omaan lapseen kohdistettua väkivaltaa pidetään nykyisellään väkivallan äärimmäisenä muotona, jota on käyttäytymistieteellisesti vaikea selittää. Oman lapsen surmaaminen tuntuu kiintymyssuhdeteoriaa voimakkaasti haastavalta teolta. Tunnuksmerkistöllä oli aiemmin merkittävämpi kriminaalipoliittinen ulottuvuus.

Lapsensurma on nykyisellään tekona harvinainen. Muutokseen ovat vaikuttaneet muun muassa sosiaalisten olojen muuttuminen, arvojen pluralisoituminen sekä ehkäisyvälineiden kehittyminen.<sup>11</sup> Vielä 1950-luvulla silloisen voimassa olleen rikoslain mukaisia lapsentappoja oli vuodessa keskimäärin 20–30. Vuonna 1969 voimaan tullut aborttilainsäädäntö on ollut keskeisenä selittävänä tekijänä lapsentappojen määrän vähentymiselle.<sup>12</sup> Kehityskulku

---

<sup>10</sup> Putkonen & Collander 2006 s. 1583–1584.

<sup>11</sup> Frände et al. 2018; Lappi-Seppälä 2009.

<sup>12</sup> Peltoniemi 1984 s. 74.

2000-luvulle on merkittävä. Nykyisellään tuomioita lapsensurmasta on annettu vuosittain nollasta kahteen.<sup>13</sup> Rikoslain uudistuksen yhteydessä esille on nostettu keskustelua siitä, tarvitaanko kyseistä säännöstä nykyisellään ylipäätään. Tähän on lain esitöissä kuitenkin katsottu löytyvän perusteet.<sup>14</sup>

Rikosoikeudellisesti nainen, joka synnytyksestä johtuvassa uupumuksessa tai ahdistuksessa surmaa lapsensa, syyllistyy lapsensurmaan<sup>15</sup>. Rikoslain (39/1889) 21 luvun 4 §:n näkökulmasta rikoksen tunnusmerkistössä vaaditaan tekijän uupumustilaa tai ahdistusta. Rikoksen tunnusmerkistöä koskevassa punninnassa ero surman, tapon, murhan ja kuolemantuottamuksen välillä on kysymys, jota tuomioistuin joutuu tapauskohtaisesti arvioimaan esitetyn näytön perusteella. Tämä asettaa esitutinnan aikaiselle esitutkinta-aineiston keräämiselle korkeat tavoitteet.

Tässä tutkimuksessa kartoitetaan lainopillisen metodin kautta sitä lapsensurman tunnusmerkistön oikeudellista viitekehystä, jonka puitteissa ilmiötä tulisi tarkastella muun muassa poliisin suorittamassa esitutkinnassa. Juuri oikeussäännösten tulkintaa ja systematisointia on pidetty rikoslainopin perinteisenä tehtävänä. Uudemmassa rikoslainopissa tosin on korostunut tämän lisäksi oikeussäännösten kriminaalipoliittinen ulottuvuus ja sen perustan jäsentäminen.<sup>16</sup> Keskeistä työssä on toisaalta rikoksen tunnusmerkistön erityispiirteiden kuvaileminen sekä erityisesti mahdollisten ongelmallisten oikeuskysymysten esille tuominen. Teeman kannalta mielenkiintoista on se, miksi lainsäätäjä on säilyttänyt lapsensurman rikosnimikkeenä rikoslain uudistusten yhteydessä. Rikosnimike tarjoaa yhä 2020-luvulla tekijälle, äidille, merkittävää huojennusta henkirikoksen rikosseuraamuksen osalta.

Sekundäärisenä metodina työssä käytetään lainopillista kirjallisuuskatsausta tutkimusteemasta. Kirjallisuudella tarkoitetaan oikeustieteellisessä tutkimuksessa kaikkea kirjallista materiaalia, kuten monografioita, kirjoja, tieteellisten aikakauslehtien artikkeleita, muita

---

<sup>13</sup> Utriainen 2016 s. 481.

<sup>14</sup> HE 94/1993 vp, s. 95.

<sup>15</sup> Frände, Matikkala, Tapani, Tolvanen, Viljanen & Wahlberg 2018, 251.

<sup>16</sup> Nuutila 1997, s- 11–12.



artikkeleita ja kirjallista aineistoa, jota ei ole painettu. Kirjallisuutta voidaan lähtökohtaisesti käyttää tutkimuksen apuvälineenä niin tausta-aineistona kuin tutkimusongelmaan välittömästi liittyvänä tutkimusaineistona.<sup>17</sup> Tämän opinnäytteen teeman osalta kirjallisuuskatsausta hyödynnetään molempien edellä mainittujen käyttötapojen kautta.

Näistä katsantokannoista käsin työtäni ohjaavat seuraavat tutkimuskysymykset:

*Mitkä ovat lapsensurman tunnusmerkistön erityispiirteet?*

*Millaisia ovat ne rikosentekijän ja teon vaikuttimet, joilla on painoarvoa lapsensurman, surman, tapon tai murhan tunnusmerkistöjen täyttymisen punninnassa alle yksivuotiaan lapsen kuolemaan johtaneissa perheväkivaltaan liittyvissä henkirikoksissa, joissa tekijänä on lapsen äiti?*

*Liittyykö lapsen surmaan tosiasiakysymysten ja oikeudellisten kysymysten suhteen sellaisia erityispiirteitä, jotka erityisesti tulisi ottaa huomioon jo esitutkinnan aikana?*

## **2 TUTKIMUS- JA ANALYYSIMENETELMÄT**

### **2.1 Lainopillisesta tutkimusmetodista**

Oikeustieteessä keskeiset tutkimusmenetelmälliset osa-alueet ovat lainoppi, oikeushistoria, oikeussosiologia, oikeusfilosofia ja oikeustiede. Suurin osa oikeustieteellisestä tutkimuksesta tehdään lainopin eli oikeusdogmatiikan kautta. Oikeusdogmatiikka rakentuu voimassa olevien oikeuslähteiden varaan. Samalla keskeisimpänä tutkimustyötä ohjaavana tutkimusongelmana on lainopillisissa tutkimuksissa selvittää, mikä voimassa olevan oikeuden sisältö on kulloinkin käsiteltävässä oikeusongelmassa.<sup>18</sup>

---

<sup>17</sup> Husa, Mutanen & Pohjolainen 2008 s. 85.

<sup>18</sup> Husa, Mutanen & Pohjolainen 2008 s. 19–20.

Tässä opinnäytetyössä rikoslain säätelemää lapsensurmaa tarkastellaan juuri lainopin näkökulmasta ja lainopin tarjoaman metodityökalun avulla. Vaikka oikeustiede edustaa kansallisvaltion rajat ylittävää ajattelun aluetta, kirjoitetaan lainopilliset tutkimukset tietyn oikeusjärjestelmän näkökulmasta. Keskeisenä tutkimusta jäsentävänä kysymyksenä toimii se, miten voimassaolevan oikeuden mukaan pitää toimia.<sup>19</sup> Lainopin voidaan yksinkertaistetusti katsoa olevan oikeussäännösten systematisointia ja tulkintaa<sup>20</sup>. Toisaalta lainoppikaan ei metodologisesti ole täysin puhdasta ja muista metodeista eristäytynyttä. Varmuus korvaa lainopissa tiedon käsitteen. Lainopin tehtävä on näin ollen myös tuottaa mahdollisimman varmaa informaatiota oikeusjärjestelmän sisällöstä.<sup>21</sup>

Lainopin voidaan katsoa korostavan voimassa olevan oikeuden merkitystä. Tätä kautta lainoppi on nimensä mukaisesti lakia tulkitsevaa tutkimusta. Samalla se on kuitenkin voimassa olevalle ja kirjoitetulle laille alisteista toimintaa, jonka pääasiallisina tehtävinä voidaan katsoa olevan systemaattisten yhteyksien sekä oikeusjärjestelmän, oikeudenalan sekä säädösten sisäisen johdonmukaisuuden selvittäminen sekä säännösten tahi säännösten tulkintavaihtoehtojen ja erityisesti niiden paremmuuden arviointi.<sup>22</sup> Lainoppi voi olla sääntökeskeistä, tapauskeskeistä tai sisältösuuntautunutta.<sup>23</sup> Samalla lainoppi on perimmäiseltä luonteeltaan erityisesti tulkintatiede.<sup>24</sup>

Oikeusjärjestystä voidaan pitää rakenteeltaan ihmisten välisiä suhteita jäsentävänä normijärjestelmänä. Oikeusjärjestys itsessään muodostuu lakien ohella prejudikaateista, oikeusperiaatteista, yleisistä opeista sekä oikeudellisista peruskategorioista. Oikeudellisten kysymysten analyysi edellyttää niin ikään oikeusjärjestyksen kokonaisuuden hahmottamisen ohella oikeuslähteiden tuntemusta sekä oikeudellisen argumentoinnin pelisääntöjen hallintaa. Normatiivisten kannanottojen vakuuttavuus ja hyväksyttävyyys kytkeytyvät lainopin

---

<sup>19</sup> Laakso 2012 s. 16.

<sup>20</sup> Aarnio 1978 s. 52.

<sup>21</sup> Aarnio 2011 s. 12.

<sup>22</sup> Timonen 1998 s. 10–11.

<sup>23</sup> Aarnio 2011 s. 13–14.

<sup>24</sup> Siltala 2003 s. 326.

avainkriteeristöön. Lainopin tehtävänä on oikeudellisen normiston tulkinta, systematisointi sekä oikeusperiaatteiden punninta. Samalla lainoppi muodostaa oikeustieteen ydinalueen.<sup>25</sup>

Oikeudellista ajattelua on hallinnut loogis-deduktiivinen tieteenihanne. Oikeudellisen ratkaisutoiminnan osalta tämä ihanne näkyy muun muassa syllogistisen ja subsumptiologisen päättelyn mallin käytössä. Deduktiivisen päättelyn logiikka etenee näin ollen ylälauseesta alalauseeseen ja sitä kautta johtopäätökseen. Syllogismilogiikan osalta oikeudellisessa päätelyssä viitataan usein myös Aristoteleen syllogismilogiikan periaatteeseen *dictum de omni et nullo*. Periaatteen mukaan se, mikä pätee kaikkiin, pätee myös muutamiiin ja yksittäisiin. Toisaalta se, mikä ei päde mihinkään, ei päde myöskään muutamiiin eikä yksittäisiin.<sup>26</sup>

Oikeudellinen subsumptio on jaettavissa kolmeen asiakokonaisuuteen: tosiseikkojen todistamiseen, normipremissien tulkinnalliseen muodostamiseen sekä normi-informaation pohjalta toteutettavaan faktojen kvalifiointiin. Lainopin tiedonintressiä voidaan pitää normatiivis-hermeneuttisena. Tällä pyritään löytämään vastausta kysymykseen siitä, minkälaista lainopillinen tieto on rakenteeltaan ja ominaisluonteeltaan. Lisäksi vastaus pyritään löytämään sen osalta, millä metodilla kuvaturunlaista tietoa voidaan hankkia. Lainopin katsantokannasta käsin oikeustiede pyrkii ymmärtämään ja tulkitsemaan ilmiöitä. Oikeustieteen alalla tietoteoreettiset ja metodologiset kysymykset ovat tosin hyvin kiinteässä yhteydessä oikeuden ontologiaan.<sup>27</sup>

On kuitenkin huomattava, että oikeudellisen ajattelun analyysissä myös legaalinen induktio tarjoaa mahdollisuuksia päätelmien teolle. Induktiolla tarkoitetaan ajattelutapaa, jossa yksittäisistä ilmiöistä johdetaan yleisiä lainalaisuuksia. Induktiivisen päättelyn osalta on mahdollista saada uutta tietoa tarkastelun kohteesta. Induktiiviseen päättelyyn sisältyy riski päätelyn virheellisyydestä. Induktiivinen päättely nojautuu kokemukseen ja näin ollen uusi kokemus aiheesta voi osoittaa aiemmin toteutetun päättelyn johtopäätökset virheellisiksi.

---

<sup>25</sup> Laakso 2012 s. 15.

<sup>26</sup> Laakso 2012 s. 401.

<sup>27</sup> Laakso 2012 s. 402, 412.

Deduktiivisessa päättelyssä samanlaista riskiä ei ole, sillä päättely itsessään on loogisesti sitovaa premissien sisältyessä johtopäätöksiin.<sup>28</sup>

Suomalaisen oikeustieteen viitekehuksesta käsin suomalaisen ratkaisukäytännön ja lainopillisen tutkimuksen voidaan katsoa repäisseen itsensä irti niin muotosuuntautuneesta formalismista kuin oikeusasteiden sosiaalisesta todentamasta oikeudesta eli realismista. Samalla suomalainen oikeuskäytäntö on lähentynyt niin Pohjoismaiden kuin Keski-Euroopan lainkäyttöä ja tutkimusta.<sup>29</sup>

Näistä lainopin teoriakeskustelun tarjoamista katsantokannoista käsin tuotetaan tämän tutkimuksen viitekehysten puitteissa tietoa siitä, miten lapsensurma asemoituu suomalaisessa oikeusjärjestelmässä ja tarkemmin rikosoikeudellisessa tarkastelussa muihin henkirikollisuustyypeihin nähden. Hermeneuttisella päättelyllä analyysiprosessissa pyritään löytämään tutkimusteemaa ohjaavat normipremissit, jotka toimivat lapsensurman rikostunnusmerkistön punninnan ajureina.

## **2.2 Keskeisistä lähteistä**

Tämän tutkielman keskeisenä lähteenä toimii varsinaisen lainsäädännön lisäksi erityisesti rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen toisen vaiheen käsittäviksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi koskeva hallituksen esitys HE 94/1993 sekä kirjallisuuskatsauksen kautta tarkasteltu oikeuskirjallisuus.

Hallituksen esitys sisältää rikostunnusmerkistöön liittyvää oikeudellista tarkastelua. Muutokset säädöksen tunnusmerkistössä eivät ole olleet rikoslain uudistamisen myötä merkittäviä, vaan muutokset ovat koskeneet lähinnä kielellisiä nyansseja. Sekundäärisinä lähteinä toimivat muun muassa henkirikoksia, niiden tekijöitä ja olosuhteita selittävät kirjallisuuslähteet ja -katsaukset.

---

<sup>28</sup> Laakso 2012 s. 409.

<sup>29</sup> Aarnio 2011 s. 17.

Opinnäytteen osalta on tämän lisäksi haettu tietopyyntöinä kaikkien viiden Suomessa toimivan hovioikeuden ratkaisut rikosnimikkeellä lapsensurma viimeisen kolmenkymmenen vuoden ajalta. Käsiteltäviä tapauksia on hovioikeuksissa ilmennyt taulukossa 1 esitellyn mukaisesti.

*Taulukko 1 Hovioikeuksien vuosina 1990–2020 käsittelemät tapaukset rikosnimikkeellä lapsensurma.*

Hovioikeus	Tapa- uksia	Syyn- takeisuus	Syyttäjän rangaistusvaatimus	Valittaja	Hovioikeuden tuomio ja päätös
<b>Helsinki</b>	1	Ei tiedossa (salassapito)		Syytetty	Käräjäoikeuden tuomio jää voimaan.
	Haettu valituslupaa KKO:lta. KKO evännyt valitusluvan (R95/844).				
<b>Turku</b>	2	Tapaus 1. Syyntakeinen	1.Lapsensurma, törkeä kuolemantuottamus, hautarauhan rikkominen	Syytetty	Lapsensurma, vankeus muutettu ehdolliseksi.
		Tapaus 2. Syyntakeinen	1. Tappo 2. Lapsensurma	Syyttäjä, vaatimus ehdotonta vankeutta A:lle	Lapsensurma ehdollisena.
<b>Itä-Suomi</b>	1	Syyntakeinen	Murha x 2	Syytetty	Lapsensurma x 2
<b>Rovaniemi</b>	1	Syyntakeinen	Murha x 5, hautarauhan rikkominen x 5	Syytetty	Tappo x 5, syytteet hautarauhan rikkomisesta hylättiin.
	Haettu valituslupaa KKO:lta. KKO evännyt valitusluvan (R2014/726).				
<b>Vaasa</b>	1	Äiti syyntakeinen, syytettynä miesystävä B	Äidin A miesystävän B osalta murha (osallisuus), avunanto murhaan tai törkeä kuolemantuottamus, heitteillepano	Syyttäjä sekä synnytyksen yhteydessä menehtyneen äidin A isä.	Lapsen isän B osalta ei osallisuutta murhaan tai tappoon. Äiti syyllystynyt lapsensurmaan.

### 2.3 Tutkielman rakenteesta

Tämä tutkielma koostuu johdannon ja kokoavan johtopäätösluvun lisäksi varsinaisesta pääjaksosta eli teoreettisesta viitekehystä taulukon kaksi mukaisesti. Rikoslain 21 luvun 4 § ohjaa keskeisesti tutkimusteeman tarkastelua:

*Nainen, joka synnytyksestä johtuvassa uupumuksessa tai ahdistuksessa surmaa lapsensa, on tuomittava lapsensurmasta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi. Yritys on rangaistava.*

Rikostunnusmerkistöä tarkastellaan lainsäätäjän määrittämän tekijäpainotuksen, tekijän suoritettaman teon toteuttamiseen liittyvien olosuhteiden erityislaatuisuuden sekä toisaalta rikoksen uhrille eli lapselle asetetun ylikansallisen suojan osalta.

*Taulukko 2 Opinnäytetyön viitekehys rikostunnusmerkistön kautta tarkasteltuna.*

TEKIJÄ	OLOSUHTEET	TEKO	KOHDE
<b>RL 21:4</b> <i>Nainen, joka synnytyksestä johtuvassa uupumuksessa tai ahdistuksessa... surmaa..... lapsensa</i>			
Viitekehys osa 1, tunnusmerkistö			
Viitekehys osa 2, syyllisyys			
Viitekehys osa 3, osallisuus			

Viitekehysten ensimmäisessä osassa tarkastellaan rikoksen tunnusmerkistöön liittyviä elementtejä, kuten tekijään liittyviä vaatimuksia, tekoon eli uhrin hengen riistämiseen liittyviä erityispiirteitä sekä rikoksen tunnusmerkistöön liittyviä erityisiä olosuhteita.

Työn toisessa teoriaosuudessa tarkastellaan tekijään liittyvää syyllisyyden punnintaa osana lapsensurman tunnusmerkistölle asetettua erityistä olosuhdevaatimusta. Lapsensurman tulee liittyä kiinteästi lapsen synnytykseen tai sitä seuraavaan ajanjaksoon.

Viitekehysten kolmas osa keskittyy tarkentamaan osallisuuden punnintaa lapsensurman osalta. Lapsensurmassa tekijä voi olla vain surmatun lapsen äiti. Tekoon voi kuitenkin osallistua muutkin henkilöt, jotka eivät kuitenkaan saa osakseen lapsensurmaan kiinteästi liittyvää rikosseuraamuksen kevennystä.

Lapsen hengen suojaa sivutaan itsenäisenä oikeushyvässä teoriaosuuden päättävässä luvussa. Työn päättää jatkotutkimukselle esitetyt huomiot. Työn johtopäätösluku pyrkii kokoamaan lainopin metodin avulla esille nostetut keskeiset tulkinnat lapsensurman rikosnimikkeeseen osalta.

### 3 LAPSENSURMAN TUNNUSMERKISTÖ

Jonkin teon oikeudenvastaisuutta voidaan lainopin näkökulmasta arvioida teon tunnusmerkistöä tarkastelemalla. Rikosta itsessään luonnehditaan vakiintuneen käytännön mukaisesti tunnusmerkistön mukaiseksi, oikeudenvastaiseksi teoksi, joka osoittaa tekijässään syyllisyyttä<sup>30</sup>.

Lapsensurmassa on kyse äidin synnytyksenjälkeisessä uupumuksessa tai ahdistuksessa toteuttamasta lapsensa surmaamisesta. Tunnusmerkistön osalta uupumuksen ja ahdistuksen sekä äidin syyntakeisuuden punninta ovat merkittävässä asemassa rikosvastuun ja -seurauksen pohdinnassa. Teko itsessään voidaan tehdä synnytyksen aikana tai sen jälkeen.<sup>31</sup>

Voimassa oleva lapsensurmasäännös on säädetty rikoslakiin vuonna 1995 (21.5.1995/578). Samalla rikosnimike itsessään on vaihdettu aikaisemmasta lapsentaposta nykyiseen lapsensurmaan. Lapsentappoa koskeva säännös otettiin rikoslakiin vuonna 1969, jolloin se korvasi silloisen lapsenmurhaa koskevan säännöksen. Keskeinen muutos oli tuolloin se, että rangastusvastuun lievennys ulotettiin koskemaan myös avioliitossa syntyneitä lapsia. Lainmuutoksen perusteluissa ei katsottu löydettävän enää sellaisia aikaisemmin käytössä olleita painavia syitä, joiden johdosta eroa oli tehty aviottoman ja avioliitossa syntyneen lapsen surmaamisen välillä.<sup>32</sup>

Lain esitöiden mukaisesti teko voidaan tehdä synnytyksen aikana tai sen jälkeen tekotavan itsessään ollessa mikä tahansa. Esitöistä ei kuitenkaan selviä, millaisella tavalla lapsensurman katsotaan toteutuvan, mikäli teko tapahtuu synnytyksen aikana. Uupumukselle ja ahdistukselle on kuitenkin asetettu merkittävä painoarvo. Näiden tulee johtua perustellusti synnytyksestä.<sup>33</sup> Esitöissä katsotaan tunnusmerkistön muutosten koskevan lähinnä kielellisiä

---

<sup>30</sup> Koskinen 2004 s. 516, Lappalainen 2004 s. 149.

<sup>31</sup> HE 94/1993 vp, s. 95.

<sup>32</sup> HE 68/1966 vp, s. 4.

<sup>33</sup> HE 94/1993 vp, s. 95. Rikoksen tunnusmerkistön sanamuodon mukainen tulkinta rajaa pois tapaukset, joissa esimerkiksi kahden äidin perheessä ei synnyttänyt äiti tai muutoin äitipuoli, sijaisäiti tai adoptioäiti syyllistyivät lapsen kohdistuvan henkirikoksen johdosta lapsensurmaan.

muutoksia. Näin ollen vuoden 1969 vastaavan lainkohtaa koskevaa materiaalia voidaan hyödyntää geneerisesti.<sup>34</sup>

Lapsensurmaa koskevissa rikostapauksissa oikeusistuimen yhtenä keskeisenä tehtävänä on teon rikosoikeudellinen arviointi. Esimerkkejä ensisijaisesti selvitettävistä kysymyksistä ovat muun muassa, onko äiti surmannut lapsensa synnytyksen aikana tai välittömästi sen jälkeen joko väkivaltaa käyttämällä tai esimerkiksi laiminlyömällä vastasyntyneen hoidon. Tätä pohdintaa seuraa usein kysymys siitä, onko tekijä menettelyllään syyllistynyt murhaan, tappoon, surmaan vai lapsensurmaan. Rikosnimikkeiden tunnusmerkistöihin liittyvä tapauskohtainen punninta ratkaisee viime kädessä sen, millaiseen henkirikokseen syylliseksi epäilty äiti on mahdollisesti syyllistynyt.

### 3.1 Äiti tekijänä

Lapsensurmaan liittyy rikostunnusmerkistön osalta erityinen vaatimus tekijän ja uhrin välisestä suhteesta. Henkirikokseen voi syyllistyä RL 21:4 §:n mukaisesti vain uhrin biologinen, vastikään synnyttänyt äiti ja uhrina voi näin ollen olla vain tekijän biologinen vastikään syntynyt lapsi.<sup>35</sup>

Noin 90 % naisista, jotka syyllistyvät lapsensurmaan, pyrkivät salaamaan raskautensa. Heillä on myös todettu olevan joko huono suhde tai ei lainkaan suhdetta lapsen isään. Lapsensurman tyypillinen motiivi on ei-toivottu raskaus. Toisaalta myös toisenlainen selitystapa on mahdollinen; äiti haluaa pelastaa lapsensa huonolta tulevaisuudelta. Äiti saattaa myös pelätä hylätyksi tulemista ja kokee epätietoisuutta siitä, joutuuko hän huolehtimaan lapsesta yksin. Teko on lähes poikkeuksetta seurausta konfliktitilanteelle, jota äiti ei syystä tai toisesta pysty ratkaisemaan normaalilla tavalla synnytysstressin yhteydessä. Äidit surmaavat

---

<sup>34</sup> Frände et al. 2018 s. 251; HE 94/1993 vp s.251.

<sup>35</sup> Laillisuusperuste estää analogiakiellon myötä tuomitsemisen syytetyn vahingoksi. Toisaalta lapsensurma on säädöksenä kohdennettu nimenomaisesti koskemaan lapsen konkreettisesti synnyttäneitä äitiä. Lainsäätäjä ei erikseen lain esitöissä vielä tähän mennessä ole huomioinut yhteiskunnallista muutosta, jonka johdosta kahden äidin perheet ovat mahdollisia. Lain esityöt painottavat säädöksen olemassaolon perusteluita erityisesti nuorten äitien suojaksi säädettyinä.



lapsensa tyypillisesti näiden ollessa alle vuorokauden ikäisiä. Tyypillinen surmatapa on tukahduttaminen, kuristaminen, hukuttaminen tai päävammojen aiheuttaminen lapselle.<sup>36</sup>

Lapsensurman tekijään liittyy yleensä yhtäläisiä taustatekijöitä, jotka osaltaan selittävät tekijän toimintaa: raskaus on yleensä pidetty salassa, lapsi on synnytetty salaa, surmattu heti tai jätetty hoitamatta. Surmaan syyllistyneillä äideillä on todettu lapsuusiän traumojen ohella myös aikuisikään liittyviä menetyksiä. Lisäksi synnytyksen jälkeinen masennus on saattanut laukaista tekijässä ahdistuneisuutta, joka on osaltaan ajanut surmatekoon.<sup>37 38</sup>

Tutkimusten ja tunnettujen tapausten perusteella lapsensurman osalta kuvattuihin tekoihin syyllistyneiden äitien raskaudenaikainen ajattelu ja toiminta ei ole jäsentynyttä ja tasapainoista. Siihen voi lisäksi liittyä vaikeasti ymmärrettäviä mielen toimintamekanismeja, jotka voivat ilmetä muun muassa kyvyttömyytenä käsitellä asiaa, asian torjumisena, etäännyttämisenä tai asiaan liittyvien tunteiden tukahduttamisena. Tällaisissa tilanteissa nämä tekijään liittyvät erityispiirteet saattavat selittää tekoa vakaan harkinnan sijaan.<sup>39</sup>

### **3.2 Rajanveto lapsensurman, surman, tapon ja murhan tunnusmerkistöjen välillä**

Rikoslain 21 luvun henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista RL21:1 tappo, RL 21:2 murha, RL21:3 surma ja RL 21:4 lapsensurma sisältävät elementtejä, jotka nivovat eri rikosnimikkeiden rajapintoja yhteen, vaikka tunnusmerkistöihin sääntely nimikkeiden osalta on spesialisoitunutta.

Rikoslain kokonaisuudistuksessa noudatetun käytännön mukaan tunnusmerkistöihin ei liitetty erittäin lieventävien asianhaarojen vallitessa tehtäviä tekoja. Lievemmin rangaistavat teot, kuten lapsensurma, kirjoitettiin omiksi tunnusmerkistöikseen. Erityisinä perustelusäänönsinä rikoksen osalta on annettu painoarvoa muun muassa poikkeuksellisille olosuhteille sekä rikosentekijän uupumustilalle. Rikoslain uudistuksen osalta enimmäisrangaistus

---

<sup>36</sup> Weizmann-Henelius; Vaasan HO 31.3.2010 (416) s. 40.

<sup>37</sup> Sisäministeriö 2012 s. 4.

<sup>38</sup> Itä-Suomen HO 27.6.2014/127830 s.4.

<sup>39</sup> Itä-Suomen HO 27.6.2014 (127830) s. 8.

lapsensurmasta alennettiin kahdeksasta vuodesta neljään vuoteen. Vähimmäisrangaistus kyseisestä teosta on nykyisellään neljä kuukautta vankeutta. Tällä vähimmäisrangaistuksella korostetaan nimenomaisesti rikoksen tahallisuutta sekä erityisesti lapsen hengen suojaa tilanteissa, joissa tekijä arvioidaan täysin syyntakeiseksi.<sup>40</sup>

Lapsensurman rikostunnusmerkistöön liittyvien lain esitöiden (HE 94/1993 vp. s. 95) osalta on katsottu tarpeelliseksi säilyttää erillinen lapsensurmaa koskeva säännös. Tätä on perusteltu erityisesti olemassa olevan ja tunnetun taudinluonteisen lääketieteellisen tilan osalta. Tämän tilan seurauksena nainen kohta synnytyksen jälkeen saattaa surmata lapsensa. Näissä tilanteissa tekijä voitaisiin usein katsoa syyntakeettomaksi tai alentuneesti syyntakeiseksi. Tunnusmerkistö on kuitenkin ehdotuksen puitteissa pyritty säilyttämään pitkälti tekijöinä olevien usein hyvin nuorien äitien suojaksi. Tällöin rikosnimikkeellä ja teon lievemmillä rangaistavuudella katsotaan olevan olennainen merkitys äitien tulevaisuuden kannalta.

Tilanteissa, joissa lapsi on surmattu välittömästi synnytyksen yhteydessä, on tässä opinnäytteessä käsitellyn hovioikeuksien ratkaisuja koskevan oikeuslähdeaineiston perusteella rikosoikeudelliseksi teonkuvaukseksi katsottu lähes poikkeuksetta lapsensurman tunnusmerkistön täyttävä rikos.<sup>41</sup>

Poikkeuksena muista surmatekoon nivoutuvista rikosnimikkeistä on lapsensurmassa surman kohteen elämän alkamisen ja itse synnytystapahtuman alkamisen hetkellä merkitystä tunnusmerkistön täyttymisessä. Ihmiselämän alkamisen osalta teoriakeskustelua on käyty erilaisista vaihtoehtoisista kriteereistä. Näitä pitkälti lääketieteellisesti todennettavia rajanveitoja ovat muun muassa synnytystuskat ja synnytysprosessin alkaminen, hengittäminen ja mahdollisuus hengittää sekä tuleminen kokonaan tai osittain esiin kohdusta. Lisäkeskustelua on käyty muun muassa sen osalta, tulisiko jonkinlaisen elinkelpoisuuden olla myös lapsensurman tunnusmerkistön kriteereissä.<sup>42</sup>

---

<sup>40</sup> HE 94/1993 vp, s. 95.

<sup>41</sup> Itä-Suomen HO 27.6.2014 (127830) s. 8.

<sup>42</sup> Frände et al. 2018 s. 212. Frände tuo esille myös keskustelun siitä, missä määrin sikiö, alkio ja perimä saavat suoja uudistetun RL 22 luvun sääntöjen puitteissa. Tulkintaongelmia voi Fränden mukaan syntyä muun muassa silloin, mikäli vahingon aiheuttava kontrolloitu teko tehdään ihmisolennon ollessa sikiövaiheessa, mutta

Rikoksen tunnusmerkistön mukaisuutta ja oikeudenvastaisuutta sekä tekijän syyllisyyttä voidaan tarkastella muun muassa honkasalolaisen opin mukaisesti. Siinä rikoksen objektiiviseen puoleen kuuluu itse teon lisäksi tunnusmerkistön mukaisuus ja teon oikeudenvastaisuus. Tekijän syyllisyys sitä vastoin kuvaa teon subjektiivista puolta ja sen puitteissa tarkastellaan muun muassa mielensisäisiä tapahtumia.<sup>43</sup> Rajanveto lapsensurman, surman, tapon ja murhan teonkuvausten välillä liittyen synnytyksen aikana tai heti sen jälkeen äitinsä surmaamaksi tulleeseen lapseen, ei kuitenkaan ole täysin selvä. Tämä käy ilmi surman, tapon ja murhan seuraavissa kappaleissa eriteltyjä tunnusmerkistöjä tarkasteltaessa.

Surmasta on RL 21:3:n osalta kyse tapauksissa, joissa tappo tehdään kokonaisuutena arvoستن lieventävien asianhaarojen vallitessa. Tällaisia asianhaaroja ovat poikkeukselliset olosuhteet, rikosentekijän vaikuttimet tai muut rikokseen liittyvät seikat. Lakivaliokunnan mietinnöstä (22/1994) käy ilmi, ettei sanan ”erittäin” pois jättämisellä surman tunnusmerkistöstä tavoiteltu muutosta väistyneen rikoslain ja nykyisen voimassa olevan rikoslain välillä. Säännöstä tulee edelleen soveltaa poikkeuksellisesti.

Oikeuskäytännössä, erityisesti hovioikeuksien käsiteltäväksi edenneissä lapsensurmaa koskevissa rikosasioissa syyttäjän ajamina rikosnimikkeinä ovat olleet muun muassa murha tai tappo. Rikoslain 21 luvun 1 §:n mukaan se, joka tappaa toisen, on tuomittava taposta vankeuteen määräajaksi, vähintään kahdeksaksi vuodeksi. Tappo voi kvalifioitua murhaksi, mikäli vakaa harkinta surmateon osalta pystytään näyttämään toteen. Tapon ja murhan välistä rajanvetoa on käsitelty muun muassa KKO:n prejudikaatissa 2004:57. Tämän mukaisesti murhan tunnusmerkistössä törkeys viittaa juurikin tapon tunnusmerkistöön eikä niinkään teon arvosteluun sinänsä.

---

lopullinen seuraus esimerkiksi kuoleman muodossa kohtaa lasta. Frände tuo esille kysymyksen siitä, voidaanko lapselle koituvaa kuolemaa sellaisessa tapauksessa arvioida esimerkiksi kuolemantuottamuksena? Frände viittaa Honkasalon (1970, 12, 68) kielteiseen ja Lappi-Seppälä ja Nuutilan (Koskinen et al. 2001, 783) myönteiseen kantaan. Itse ruumiiseen koskevia tekoja koskee muun muassa RL 17:12 hautarauhan rikkominen (ibid.), joka on löydettävissä vaihtoehtoisena syytekohtana monesta hovioikeuksiin edenneestä lapsensurmaa käsittelevästä tapauksesta.

<sup>43</sup> Koskinen 2004 s. 517, Honkasalo 1967 s. 10–12.

Murhaa koskevan syytteen tulee perustua siihen, että tappo on tehty vakaasti harkiten tai erityisen raa'alla tai julmalla tavalla tai vakavaa yleistä vaaraa aiheuttaen. Lisäksi vaatimuksen on surmateon kokonaisuutena arvosteltu törkeys. Rikoksentekijä on tuomittava murhasta elinkautiseen vankeusrangaistukseen. Hallituksen esityksen perusteluissa (HE 94/1993 vp s. 93) painotetaan sitä, että erityisellä raakuudella tai julmuudella tarkoitetaan todellista teko-tapaa eikä sitä, miltä teko ulkonaisesti näyttää. Vuoden 1969 rikoslain osalta murhan tunnusmerkistöön liittyi olennaisena osana teon teko-tapa ”erityistä raakuutta ja julmuutta osoit-taen”. Rikoslain uudistuksessa vuonna 1995 tämä teko-tapaan liittyvä piirre muutettiin sana-muotoon, joka pyrki tuomaan esille teon todellisen teko-tavan sen sijaan, miltä teko näyttää.<sup>44</sup>

Toisaalta rajanveto esimerkiksi surmaan vaatii erityistä oikeudellisten näyttökysymysten pohdintaa koskien muun muassa äidin mielentilaa ja ahdistuneisuutta tiettyyn synnytyksen jälkeiseen ajanjaksoon projisoituna. Oikeuskirjallisuudessa tämän ajanjakson on katsottu olevan kestoltaan *varsin lyhyt*<sup>45</sup>. Lapsensurmia on esiintynyt olosuhteissa ja tilanteissa, joissa synnytyksestä on kulunut jo kuukausia<sup>46</sup>.

Murhan tunnusmerkistön täyttävä teko vaatii tekijältä vakaata harkintaa tai erityistä raa-kuutta tai julmuutta sekä kokonaisuutena arvosteltua törkeyttä. Korkein oikeus on käsitellyt vakaata harkintaa muun muassa seuraavissa prejudikaateissa: KKO 2003: 53, 2004:57, 2004: 63, 2004:80, 2004:119, 2005:44 ja 2005:48. Oikeuskirjallisuudessa vakaaksi harkin-naksi on tulkittu muun muassa tilanne, jossa tappamista ensin harkitaan ja suunnitellaan pe-rusteellisesti. KKO on viime vuosina käsittelemissään murhaa koskevissa tapauksissa esit-tänyt vakaata harkintaa koskevan normipremissin ennen sen soveltamista jutussa esille tul-leisiin seikkoihin<sup>47</sup>.

---

<sup>44</sup> HE 94/1993 vp, s. 93.

<sup>45</sup> Honkasalo 1970 s. 31.

<sup>46</sup> Kts. Kauppi 2012.

<sup>47</sup> Kts. lisää Frände et al. 2018 s. 231.

Vakaan harkinnan on KKO:n käsittelemissä tapauksissa<sup>48</sup> katsottu liittyvän muun muassa teon etukäteissuunnitteluun ja mahdollisten välineiden hankkimiseen. Vakaan harkinnan osalta päätelmien tekoon vaikuttavat näin ollen teko-olosuhteet sekä tekijän vaikuttimet<sup>49</sup>. Frände kuvailee vakaan harkinnan olevan se, että ”tappamista ensin harkitaan ja suunnitellaan perusteellisesti ja sitten surmaaminen pannaan täytäntöön tyvenin mielin suunnitelman mukaisesti”<sup>50</sup>.

Surmateon toimeenpanoon tekijä ryhtyy suunnitelman mukaisesti. Vakaata harkintaa ei näin ollen ole pelkästään se, että surmaaminen ilmentäisi päämäärätietoista ja johdonmukaista toimintaa. Mielenterveysongelmat vaikuttavat vakaan harkinnan punnintaan.<sup>51</sup> Frände huomauttaa, ettei tapon tunnusmerkistössä puhuta kuoleman tahallisesta aiheuttamisesta, mikä herättää lisäkysymyksen siitä, sisältääkö tappaminen joitakin lisäedellytyksiä verrattuna kuoleman tahalliseen aiheuttamiseen. Toisaalta lapsensurman tunnusmerkistössä puhutaan surmaamisesta eikä niinkään tappamisesta.<sup>52</sup>

*Frände* kuitenkin kritisoi tätä perustelua muun muassa kyseenalaistamalla sen, ”mitä on tarkoitus näyttää toteen, jos ’todellinen tekotapa’ ei ole ’sitä, miltä teko ulkonaisesti näyttää”<sup>53</sup>. Voimassa oleva laki ei näin ollen näytä liittyvän raakuutta ja julmuutta tekijän henkilöön tai hänen ominaisuuksiinsa. Näin ollen raakuus ja julmuus ilmenevät erityisesti tekotavasta ja liittyvät kiinteästi itse tekoon. Samaan viittanee hallituksen esityksen luonnehdinta ’todellisesta tekotavasta’. Erityisen raakuuden ja julmuuden sisältö juontuu näin ollen teko-rikosoikeyden viitekehyksen kautta tarkasteltuna jokaisesta teosta erikseen eikä pykälän sanamuoto tarjoa vielä tyhjentävää merkitystä raakuuden ja julmuuden sisällöstä.<sup>54</sup>

---

<sup>48</sup> Kts. mm. KKO 1980 II 59, 1981 II 32, 1998:42, 1995:119 ja 2004:80.

<sup>49</sup> Kts. KKO 2005:44 kohdat 16–17.

<sup>50</sup> Frände et al. 2018 s. 231.

<sup>51</sup> Frände et al 2018 s. 231.

<sup>52</sup> Frände et al. 2018 s. 216.

<sup>53</sup> Frände 2018 s. 232.

<sup>54</sup> Frände 2018 s. 232.

Erityisen raakaa tai julmaa tekotapaa on käsitelty muun muassa seuraavissa kuudessa ennakkoratkaisussa: KKO 2000:3, 2000:29, 2004:63, 2004:80, 20005:7 ja 2005:44. Erityisen raaka tekotapa ilmenee muun muassa siten, että se herättää kysymyksen siitä, voiko ihminen tehdä tällaista<sup>55</sup>. Erityistä raakuutta tai julmuutta osoittavaa tekotapaa on käsitelty lapsensurman osalta oikeuskäytännössä muun muassa Rovaniemen hovioikeuden 10.6.2016 (125321) antamassa ratkaisussa. Tapauksessa vastaaja valitti hovioikeuteen Oulun käräjäoikeuden tuomiosta (125752), jonka perusteella hänen on katsottu syyllistyneen vastasyntyneiden lastensa murhiin ja hautarauhan rikkomisiin. Tuomittu väitti valituksessaan käräjäoikeuden tulkinnan vakaan harkinnan osalta olleen oikeuskäytännöstä poikkeavan. Teon arvioiminen julmaksi olisi edellyttänyt ainakin jonkinlaista tekijän tietoisuutta ja motivaatiota teon toteuttamisessa, mitä ei valittajan mukaan ollut pystytty osoittamaan. Hän ei valituksen mukaan ollut toiminut suunnitelmallisesti eikä teko siten täyttänyt murhalle vaadittavaa vakaata harkintaa tai erityisen raa'alla tai julmalla tavalla tehtyä surmatekoa vaan tekotapa puolsi pikemminkin lapsensurman tunnusmerkistöä.<sup>56</sup>

Hovioikeuden tuomion perusteluissa on käsitelty muun sitä seikkaa, ovatko syytetyn toimet vastasyntyneiden käsittelyissä vastanneet tekotavaltaan murhan, tapon vai surman tunnusmerkistöön liittyviä tekoja.

Jotta teot olisi voitu arvioida murhiksi, olisi tekojen arvioinnissa pitänyt pystyä näyttämään toteen erityisen julmuuden lisäksi myös kokonaisharkinnan törkeys. Lain esitöissä (HE94/1993 vp s. 93–94) on painotettu sitä, että murhan tulee säilyä rikoslain törkeimpänä rikoksena ja samalla rikosnimike tulee varata todella poikkeuksellisen törkeitä tekoja varten. Tästä syystä säännöksen soveltaminen edellyttää aina kokonaisharkintaa. Huomionarvoista

---

<sup>55</sup> Frände et al. 2018 s. 237.

<sup>56</sup> Hovioikeus pohjasi harkintansa muun muassa lain esitöiden (HE 94/1993 vp., s. 94) mukaiselle tunnusmerkistön kirjaukselle, jonka puitteissa tapon tunnusmerkistö on kirjoitettu muiden perusrikosta lievempien teko-  
muotojen tapaan ”avoimeksi ja sen soveltamisen tulisi olla poikkeuksellista”. Esitöissä mainitaan esimerkkita-  
pauksina tällaisista soveltamisista tilanteet, joissa rikoksessa on kyse poikkeuksellisista olosuhteista tai rikok-  
sentekijän vaikuttamista. Myös pakkotilaa muistuttavat tai sellaista lähellä olevat tilanteet voivat joissakin ta-  
pauksissa tulla kyseeseen. Henkilön omista lähtökohdista arvioiden tilanne voi muistuttaa sillä tavoin pakko-  
tilaa, että henkirikos voi näyttäytyä ainoana ulospäisynä tilanteesta.

on, että murhan tunnusmerkistössä törkeys viittaa pikemminkin tapon perustunnusmerkistöön eikä niinkään teon arvosteluun rikoksena. Rikoksina henkirikokset ovat yleensä aina törkeitä. Surma, joka toteutetaan tapon perustunnusmerkistöä törkeämpänä, voidaan arvioida murhana. (Ibid.)

*Aarnio* muistuttaa, että oikea ratkaisu tulisi erottaa lopullisesta ratkaisusta. Jokainen järjestelmä edellyttää sitä, että oikeusriita saa jonkinlaisen päätöksensä eikä riita näin ollen jatku loputtomiin. Täytäntöönpanokelpoinen ratkaisu lainvoiman saadessaan tuo päätöksen riita-prosessille. Kuten *Aarnio* kuitenkin painottaa, ei lopullinenkaan ratkaisu välttämättä aina ole oikea ratkaisu. Näin myös lopullista ratkaisua voidaan arvioida kriittisesti, mikä on osaltaan lainopin tehtävä. Samalla lainoppi osallistuu juuri kriittisten huomautusten osalta oikeuden kehittämiseen.<sup>57</sup>

Lapsensurman tunnusmerkistön tarkasteleminen surmaan, tappoon ja murhaan nähden kuvaa tapausten erityislaatuisuuden osalta juuri *Aarnion* kuvaamaa oikeusriidan saattamista jonkinlaiseen päätökseen. Syyttäjälle asetettua näyttökynnystä lapsensurman rikostunnusmerkistön täyttymisen osalta ei lapsensurman kohdalla voida pitää painoarvoltaan vähäisenä. Syyttäjän väittämä teonkuvaus, joka täyttää jonkin rikostunnusmerkistön, on keskeisessä asemassa. Samalla teon tunnusmerkistö asettaa esitutkinnalle omat vaatimuksensa.

### **3.3 Syntymän hetki ja sikiön sekä ihmisolion erot**

Lapsensurma voidaan tekona toteuttaa synnytyksen aikana tai sen jälkeen<sup>58</sup>. Tästä seikasta johtuen ihmisolion syntymän hetkellä on merkitystä erityisesti lapsensurman tunnusmerkistön täyttymisen kannalta. Lisäksi sillä seikalla, onko lapsi syntynyt elävänä vai kuolleena, katsotaan oikeuskirjallisuudessa olevan painoarvoa.

Oikeuslääketieteellinen ruumiinavaus on usein merkittävässä roolissa selvitettäessä sitä, onko lapsensurman uhri menehtynyt jo ennen syntymää tai mahdollisesti synnytyksen jälkeisen väkivallan tai passiivisen teon kuten laiminlyönnin seurauksena. Teonkuvauksen

---

<sup>57</sup> *Aarnio* 2011 s. 91.

<sup>58</sup> HE 94/1993 vp, s. 95.

kannalta keskeistä on, kuten edellä on esille tuotu, sen seikan todentaminen, onko lapsi syntynyt elävänä vai kuolleena. Merkit väkivallasta voivat tukea sen toteen näyttämistä, ettei lapsi ole syntynyt kuolleena, vaan että hänet on tapettu.<sup>59</sup>

*Honkasalo* pitää syntymisen osalta keskeisenä hetkeä, jona ihmiseliön jokin osa on tullut esiin naisen kohdusta. Samalla edellytetään, että ihmisolio on tuona hetkenä ollut elävä.<sup>60</sup> Rikosoikeudellisesti ihmishengen suoja alkaa juuri syntymästä. Sikiöominaisuuden takarajana on tällöin saatettu pitää supistusten alkamista. Vielä luotettavampana rajana on hallituksen esityksen (156/2008) mukaan pidettävä sitä, onko sikiö kokonaan tai osittain tullut esiin naisen kohdusta.<sup>61</sup>

Ruotsin rikoslaissa (brottsbalken 3 kap. 3 §) on löydettävissä aikaisempaa suomalaista lapsentapposäännöstä sisällöllisesti muistuttava säännös. Ruotsalaisessa oikeuskäytännössä säännöstä on tulkittu siten, että lapsensurmasäännöstä sovelletaan murhan ja tapon sijaan juuri niissä tilanteissa, joissa surma on tehty välittömästi synnytyksen yhteydessä.<sup>62</sup>

Ruotsissa Svean hovioikeus on ottanut kantaa termiin *synnytyksen aikana* 25.10.2004 antamassaan ratkaisussa RH 2004:63. Hovioikeuden perustelujen mukaan lapsentappoa koskeva säännös käsittää kaksi eri tilannetta. Säännös soveltuu tilanteisiin, joissa nainen tappaa lapsen synnytyksen yhteydessä tai tilanteisiin, joissa nainen tappaa lapsen synnyttämisen jälkeen mutta olosuhteissa, joissa hän on järkyttyneessä mielentilassa tai vaikeassa ahdistuksessa. Ilmaisulla 'synnyttämisen yhteydessä' tarkoitetaan aikaa synnytyksen käynnistymisestä lapsen syntymään asti.<sup>63</sup>

---

<sup>59</sup> Kts. mm. HO R 14/127830 s. 5 teon rikosoikeudellisesta arvioinnista.

<sup>60</sup> Honkasalo 1970 s. 10–13.

<sup>61</sup> HE 156/2008 vp, s. 18.

<sup>62</sup> Itä-Suomen HO 27.6.2014 (127830) s. 6.

<sup>63</sup> Itä-Suomen HO 27.6.2014 (127830) s. 7.



### 3.4 Synnytyksestä johtuva uupumus ja ahdistus

Lapsensurman tunnusmerkistön yhden keskeisimmän tunnusmerkistökijän voidaan katsoa olevan synnytyksestä johtuvan uupumuksen ja ahdistuksen arviointi. Diagnostisesti tämä tarkoittaa esimerkiksi synnytyksen jälkeistä masennusta. Honkasalo (1970, 31) katsoo kyseisen ajanjakson, jolloin lapsensurma voi tulla kyseeseen synnytyksestä johtuvan uupumuksen ja ahdistuksen takia, olevan varsin lyhyt.

Lapsensurman mielentilatunnusmerkistön osalta lääketieteellinen todistelu on keskeisessä asemassa. Samalla synnytyksestä johtuvan uupumuksen ja ahdistuksen punninta on keskeisessä roolissa oikeusasteen pohtiessa tekijän syyntakeisuuden astetta. Frände muistuttaa, että kontrollikyvyssä keskeistä on tekijän kyky säädellä käyttäytymistään. Mikäli tekijä kontrolloi itseään eli on syyntakeinen, on hänen katsottu oikeuskirjallisuudessa ymmärtäneen teon tosiasiallisen luonteen samoin kuin teon oikeudenvastaisuuden, Jos käyttäytymisen sääntelykyky psyykkisen poikkeavuuden tai itsekontrollin puutteen osalta on havaittavissa, tekijä on syyntakeeton.

Keskeinen kannanotto liittyy Fränden mukaan siihen, mikä merkitys on annettava tekijän heikentyneelle kyvyille säädellä käyttäytymistä eli kuinka suuri heikentyminen syyntakeetomuuteen todellisuudessa vaaditaan.<sup>64</sup> Lapsensurman tunnusmerkistön mukaisuuden punninnan osalta tämä seikka on yksi keskeisimpiä oikeusasteiden ratkottavia kysymyksiä.

Vuosien 1982 ja 1992 välillä henkirikoksiin syyllistyneiden naisten mielentilatutkimukset osoittivat, että lapsensurmiin syyllistyneet naiset muodostivat oman ryhmänsä. Jokaisen seitsemän lapsensurmaan syyllistyneen arvioitiin kärsivän persoonallisuushäiriöstä, mutta kenkään ei arveltu sairastavan skitsofreniaa tai mielialahäiriötä. Tästä ryhmästä yksikään tekijä ei ollut syyntakeinen.<sup>65</sup>

---

<sup>64</sup> Frände 2012 s. 171.

<sup>65</sup> Putkonen & Collander 2006 s. 1584.

Henkirikoksiin syyllistyneiden osalta suurin osa määrätään Suomessa mielentilatutkimukseen. Tutkimus tehdään Terveystieteiden tutkimuskeskuksen määräämässä sairaalassa ja se kestää enimmillään kaksi kuukautta. Tutkittavan perusteellisen ja laajan selvityksen lopputuloksena ovat syntyneisyyden arvio ja mahdollinen psykiatrinen diagnoosi sekä kannanotto erityisesti siitä, tarvitseeko tutkittava tahdonvastaista hoitoa.<sup>66</sup>

#### 4 ÄIDIN SYYLLISYYDEN ARVIOINTI

Rangaistusvastuun edellytyksenä on rikosasian vastaajan henkinen terveys eli syyntakeisuus<sup>67</sup>. Rikoslain uudistamisprosessin osalta myös rikosoikeuden yleiset opit uudistettiin 1.1.2014 voimaan tulleella uudella rikoslailla. Perinteisen kolmiportaisen perussysteemin periaatteet – tunnusmerkistön mukaisuus, teon oikeudenvastaisuus ja tekijän syyllisyys – löytyvät myös uudistetusta rikoslaista periaatteiden tasolla. Lain esitöissä (HE/2002) nostetaan kuitenkin erityisesti esille kaksijakoinen lähestymistapa rikosoikeudelliseen vastuuseen. Säännöksiä löytyy niin vastuun edellytyksistä kuin vastuuvapausperusteista. Rikosoikeudellisen vastuun edellytyksiä käsitellään rikoslain 3 luvussa ja vastuuvapausperusteita samaisen lain 4 luvussa.<sup>68</sup>

Syyntakeisuuden arviointi on kiinteä osa muun muassa henkirikosten rikosprosessia. Suomessa lähes kaikki henkirikoksiin syyllistyneet henkilöt käyvät läpi mielentilatutkimuksen, josta säädetään oikeudenkäymiskaaren (4/1734) 17 luvun 37 §:ssä. Tuomioistuin voi määrätä rikosasian vastaajan mielentilan tutkittavaksi, mikäli tuomioistuin välituomioissa on todennut vastaajan menetelleen syytteessä kuvatulla rangaistavaksi säädetyllä tavalla, vastaajan mielentilan tutkiminen on perusteltua ja teosta voi seurata vuotta ankarampi rangaistus. Henkirikosten kohdalla näin lähes poikkeuksetta, pois lukien lapsensurman rikosseuraamus, joka on neljästä kuukaudesta neljään vuotta vankeutta.

---

<sup>66</sup> Putkonen & Collander 2006 s. 1584.

<sup>67</sup> Korhonen 2006 s. 75.

<sup>68</sup> HE 44/2002 vp, s. 9.

Vastasyntyneiden lasten surmia koskevien tutkimustulosten mukaan lapsensurmaan syyllistyneiden tekijöiden ryhmä poikkeaa muista henkirikosten tekijöistä. Suomessa vuosien 1982–1992 ilmenneessä seitsemässä tapauksessa jokaisella äidillä, tekijällä, on todettu persoonallisuushäiriödiagnosi. Tämän lisäksi kolmessa tapauksessa äidillä on todettu mielisairausasteinen häiriö. Kansainvälisissä tutkimuksissa tapauksia yhdistävinä piirteinä on tekijän osalta todettu luonteenkehityksen kypsymättömyyttä ja psykologista stressiä.<sup>69</sup>

Naisten tekemien henkirikosten motiivit eroavat henkirikostilastojen yleisjakaumasta. Naisten tekemissä henkirikoksissa vuosien 2010–2016 välillä uhri on useimmiten joko tekijän puoliso tai seurustelukumppani (41 % tapauksista) tai tekijän lapsi (30 % tapauksista)<sup>70</sup>. Naisten tekemissä henkirikoksissa yleisimpinä motiiveina ovat parisuhteen ongelmat tai kiusaussuhteesta vapautuminen. Kolmanneksi yleisimpänä motiivina viimeisimmällä tarkastelujaksolla on ollut huollettavasta lapsesta vapautuminen.<sup>71</sup>

Vuosina 1970–1994 vanhempansa surmaamaksi tuli yhteensä 200 alle 15-vuotiasta lasta. Näistä 56 oli vastasyntyneitä.<sup>72</sup> Vuosina 2010–2017 surmattiin tilastojen mukaan yhteensä 39 alle 15-vuotiasta lasta. Uhreista 20:n surmaajana toimi lapsen biologinen äiti, yhdessä tapauksessa äitipuoli. Yhteensä 17 tapauksen osalta surmaajana oli lapsen biologinen isä ja yhdessä tapauksessa isäpuoli.<sup>73</sup> Äitien ja isien tekemät surmat poikkeavat tutkimusten mukaan toisistaan. Äidit surmaavat yleensä vastasyntyneitä tai pieniä lapsia. Isät taas syyllistyvät keskimääräistä useammin usean lapsen tai koko perheen surmaamiseen itsensä mukaan lukien.<sup>74</sup>

#### 4.1 Teon tahallisuus

Tahallisuus itsessään kuuluu suomalaisessa rikosopissa tunnusmerkistön mukaisuuden arvosteluun osana subjektiivisia tunnusmerkistötekijöitä. Syyllisyyden puolella

---

<sup>69</sup> Itä-Suomen HO 27.6.2014 (127830) s. 7.

<sup>70</sup> Lehti 2018 s. 25.

<sup>71</sup> Lehti 2018 s. 23.

<sup>72</sup> Sisäministeriö 2012 s. 4.

<sup>73</sup> Lehti 2018 s. 24.

<sup>74</sup> Sisäministeriö 2012 s. 4.

peruselementtejä ovat syyntakeisuus ja syyksiluettavuus. RL 3:4:n mukaan rangaistusvastuun edellytyksenä on, että tekijä on teon hetkellä täyttänyt viisitoista vuotta ja on syyntakeinen.<sup>75</sup>

Tahallisuuden alimmasta asteesta säädetään RL 3:6:ssa, jonka mukaan tekijä on aiheuttanut tunnusmerkistön mukaisen seurauksen tahallaan, jos hän on tarkoittanut aiheuttaa seurauksen tai on pitänyt seurauksen aiheutumista varmana tai varsin todennäköisenä. Olosuhdetahallisuutta koskevissa kysymyksissä RL 4:1 tunnusmerkistöerehdystä koskeva säännös ohjaa lakivaliokunnan mietinnön (28/2002) mukaan tulkintaa.

Rikoslain yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistuksen yhteydessä RL3:6 oli yksi eniten keskustelua herättäneistä pykälistä. Erilaiset näkemykset koskivat erityisesti tahallisuuden alarajan määrittämistä sekä sitä, miten seuraustahallisuudesta ja olosuhdetahallisuudesta säädetään.<sup>76</sup> Lain esitöistä (HE 44/2002) käy ilmi, että käsitelmääritykset sekä oikeustieteen kannanotot antoivat riittävän perustan tahallisuutta koskevan määritelmän ottamisesta lakiin. Teko on tahallinen, kun tekijän tarkoituksena on rikoksen tunnusmerkistön toteuttaminen. Tahallisuusvaatimus täyttyy lisäksi, jos tunnusmerkistön toteuttaminen vastaa sitä, mitä tekijä teon hetkellä on pitänyt varmana (varmuustahallisuus) tai varsin todennäköisenä (todennäköisyystahallisuus).<sup>77</sup> Henkirikosten osalta keskeinen tarkastelun näkökulma on teon tahallisuuden punninta suhteessa teon seuraukseen, kuten kuolemaan. Kyseessä on tällöin seuraustahallisuus.<sup>78</sup>

Seuraustahallisuuden ylin aste, *dolus determinatus*, kuvaa tilannetta, jossa kriminalisoidun seurauksen aikaansaaminen on tekijän tarkoitus. *Dolus directus* kuvaa tilannetta, jossa tekijä ei ole seurausta suorastaan tarkoittanut, mutta jonka hän on mieltänyt tavoittelemaansa päämäärään välttämättömästi liittyväksi. *Dolus eventualis* puolestaan määrittää tahallisuuden alarajan. Tällöin kyse ei ole tavoitelluista seurauksista eikä myöskään tavoiteltuun

---

<sup>75</sup> Koskinen 2004 s. 519.

<sup>76</sup> LaVM 28/2002

<sup>77</sup> HE 44/2002 vp. s. 16.

<sup>78</sup> HE 44/2002 vp. s. 72.

seuraukseen varmuudella liittyvistä oheiseurauksista, joita tarkastellaan mieltämis- tai tah-toteorioiden kautta.<sup>79</sup>

Rangaistusvastuu perustuu rikoslain 3 luvun 4 §:n 1 momentin mukaan niin tekijän ikään kuin syyntakeisuuteen. Tekijän on teon hetkellä oltava täyttänyt 15 vuotta. Tahallisuus tai tuottamus rangaistusvastuun edellytyksinä jäsentävät rikoslain 3 luvun 5 §:n mukaista syyk-siluettavuutta.

Rikoslain 4 luvussa tuodaan esille tilanteita ja olosuhteita, joiden seurauksena teon tahalli-suus voi poistua, teko itsessään voi muuttua sallituksi tai teosta seuraava rangaistusvastuu voi lieventyä tai poistua kokonaan. Rikoslain 4 luvun 5 §:n 2 momentissa säädetään pakko-tilan rajojen ylittämisen vaikutuksesta rangaistavuuteen. Mikäli teko ei täytä sallitun pakko-tilateon perusteita, voidaan tekijä vapauttaa rangaistusvastuusta sillä perusteella, että häneltä ei tilanteessa voitu kohtuudella edellyttää muunlaista suhtautumista.<sup>80</sup>

Vastasyntyneiden lasten surmia koskevat tutkimustulokset osoittavat, että rikokseen syyllis-tyneiden tekijöiden ryhmä poikkeaa muista henkirikosten tekijöistä. Suomessa vuosina 1982–1992 ilmenneessä seitsemässä tapauksessa jokaisella äidillä on todettu diagnostisesti persoonallisuushäiriö. Näiden lisäksi kolmessa tapauksessa on todettu mielisairausasteinen häiriö. Kansainvälisissä tutkimuksissa tapauksille yhteisinä piirteinä on todettu äidin luon-teenkehityksen kypsymättömyyttä ja psykologista stressiä.<sup>81</sup>

## 4.2 Syyntakeisuus

Syyntakeisuuden arvostelu perustuu muun muassa käyttäytymisen moitittavuuteen sekä te-kijän kykyyn kontrolloida käytöstään<sup>82</sup>. Rikosoikeudellisen vastuun edellytyksenä pidetään yleisesti sitä, että tekijä on teon hetkellä täyttänyt 15 vuotta ja hän on syyntakeinen. Syynta-keisuudella tarkoitetaan myös sitä, että rikosoikeudelliselle vastuulle asetettavat psyykkiset

---

<sup>79</sup> HE 44/2002 vp. s. 72–73.

<sup>80</sup> Tapani 2016 s. 146.

<sup>81</sup> I-S HO 26.6.2014 14/127830 s. 7.

<sup>82</sup> Korhonen 2006 s. 76.

minimiedellytykset täyttyvät.<sup>83</sup> Rikoslain 3 luvun 4 § määrittää syyntakeisuuden asteet. Ensimmäinen kategoria muodostuu syyntakeisuudesta eli henkilöistä, jotka toimivat ”täydessä ymmärryksessä”. Tällaisten tekijöiden teot arvioidaan normaalisti.

Turun hovioikeuden 16.5.2005 r. 04/2558 antamassa tuomiossa on otettu kantaa syytetyn syyntakeisuuteen, erityisesti mielentilatutkimuksessa osoitettuun täydessä ymmärryksessä toimimiseen sekä tekijän oman toiminnan moraalisen ja tosiasiallisen luonteen ymmärtämiseen kontra tekijän käyttäytymisen psyykkisten osatekijöiden vaikutukseen syytteenalaisen teon toteuttamisessa. Nämä viimeksi mainitut seikat on hovioikeuden mukaan otettava huomioon rangaistusta mitattaessa tekijän syyllisyyttä vähentävinä seikkoina.

### 4.3 Alentunut syyntakeisuus

Rikoslain 3 luvun 4 §:n toinen kategoria muodostuu alentuneesti syyntakeisista henkilöistä. Tällöin henkilö toimii ”täyttä ymmärrystä vailla”. Alentunut syyntakeisuus lieventää syyllisyyssmoitetta<sup>84</sup>. Samalla alentunut syyntakeisuus vaikuttaa säännönmukaisesti rangaistusasteikon lieventämistä koskevana perusteena. Yleinen neljäsosan vähennys enimmäisrangaistuksesta ei kuitenkaan ole automaationa tehtävä. Tämä johtuu rikosoikeuden oppien uudistusprosessissa huomioidusta murhan rangaistusasteikosta. Aiemmin voimassa ollut tilanne siitä, ettei alentuneesti syyntakeista voitu tuomita murhasta elinkautiseen vankeuteen, pidettiin epätydyttävänä.<sup>85</sup>

Alentuneessa syyntakeisuudessa tekijän ei katsota olevan rangaistusvastuusta vapaa, mutta alentuneen syyntakeisuuden tila vaikuttaa RL 3:4.3:ssa määriteltyjen syiden nojalla rangaistuksen määräämiseen. Alentuneen syyntakeisuuden punninta liittyy olennaisilta osin syyntakeettomuuden edellytysten punnintaan. Idea siitä, että syyllisyysmoite olisi jaettavissa erilaisiin asteisiin, on saanut myös kritiikkiä osakseen.<sup>86</sup>

---

<sup>83</sup> Tapani 2016 s. 156.

<sup>84</sup> HE 44/2002 vp. s. 61.

<sup>85</sup> Tapani 2016 s. 156–157.

<sup>86</sup> Kts. Frände 2005 s. 191–192.

Tekijän kyky toimia toisin voidaan alentuneen syyntakeisuuden punninnassa jakaa kolmeen eri ulottuvuuteen. Näitä ovat tekijän alentunut kyky ymmärtää tekonsa tosiasiallinen luonne, kyky ymmärtää teon oikeudenvastaisuus tai tekijän alentunut kyky säädellä käyttäytymistään. Samalla lääketieteellisen syyn tulee aiheuttaa yhden tai useamman edellä mainituista tiloista.<sup>87</sup>

Rikoslaissa (3:4.3) käytetty ilmaus ”kyky säädellä käyttäytymistä on merkittävästi alentunut” edellyttää lievempää ymmärryskyvyn ja kontrollikyvyn alentuneisuutta syyntakeettomuuteen nähden. Syyntakeettomuuden osalta rikoslaissa (3:3.2) puhutaan ratkaisevasti heikentyneestä syyntakeisuudesta tekijän osalta. Frände muistuttaa, että tämä antaa tuomarille varsin laajan ”harkintamarginaalin”. Alentunut syyntakeisuus ei kuitenkaan johda automaattisesti maksimirangaistuksen alentamiseen.<sup>88</sup>

#### 4.4 Syyntakeettomuus

Syyntakeettomuuden kriteerit määritetään RL 3:4.2 momentissa. Samalla syyntakeettomat muodostavat kolmannen arviointikategorian. Tähän ryhmään kuuluvat henkilöt toimivat ”ymmärrystä vailla”, jonka seurauksena tekijä on rangaistusvastuusta vapaa. Syyntakeettomuus edellyttää ensisijaisesti sitä, ettei tekijän voida katsoa ymmärtävän tekonsa tosiasiallista luonnetta taikka oikeudenvastaisuutta. Painavana arviointiperusteena pidetään myös sitä seikkaa, että tekijän kyky säädellä käyttäytymistään on ratkaisevasti alentunut. Syyntakeettomuudelle on lisäksi asetettu edellytykseksi sen seikan täyttyminen, että ymmärryksen puute tai tekijän kyky säädellä käyttäytymistään johtuu nimenomaan mielisairaudesta, syvästä vajaamielisyydestä tai vaikea-asteisesta mielenterveyden tai tajunnan häiriöstä.<sup>89</sup>

Syyntakeettomuuden punnintaan kuuluu olennaisena osana heikon psyykkisen terveyden arviointi. Syyntakeettomuus voidaan yleensä päätellä muun muassa psykoosin tai skitsofrenian kaltaisesta psykiatrisesta diagnoosista<sup>90</sup>. Samalla syyntakeettomuuden suhde

---

<sup>87</sup> Frände 2005 s. 192.

<sup>88</sup> Frände 2005 s. 192–193.

<sup>89</sup> Tapani 2016 s. 157.

<sup>90</sup> Pajuoja LM 4/1995 s. 534.

psykiatriseen arviointiin tekee syyntakeettomuuden arvioinnista rikosvastuun poistavana seikkana melko monimutkaisen. Frände huomauttaa, että syyntakeisuus voidaan katsoa määritellyksi rikoslaissa vain negatiivisesti; RL 3:4.1:n mukaan tekijän rangaistusvastuun edellytyksenä on 15 vuoden iän lisäksi se, että hän on syyntakeinen.<sup>91</sup>

Heikon psyykkisen terveyden katsotaan vaikuttavan henkilön kykyyn toimia toisin. Mikäli toisin toimimisen kykyä ei ole tai jos se on ratkaisevasti heikentynyt, poistuu syyllisyysmoite syyllisyyden punninnassa. Syyllisyysmoitteen poistumisen seurauksena tekijän ei voida katsoa tehneen rikosta.

Suomessa on omaksuttu normatiivinen eli oikeusjärjestyksen sisältäpäin määrittyvä syyntakeisuuden arviointi. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että mielisairauden tai muun syyntakeisuuteen vaikuttavan tilan ja syytetyn toisintoimimismahdollisuuden välillä tulee löytyä syy-yhteys. Tämän toteaminen on viime kädessä tuomioistuimen tehtävä. Syytetyn psyykinen tila selvitetään ensisijaisesti oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 37 §:n mukaisesti mielentilatutkimuksessa. Mielentilatutkimuksen suorittava lääkäri joutuu luokittelemaan syyntakeettomuuden tai alentuneen syyntakeisuuden johonkin rikoslain mainitsemaan neljään syyntakeisuuteen vaikuttavaan tekijään<sup>92</sup> viitaten.<sup>93</sup>

Tuomioistuimen on käytettävissä olevan prosessiaineiston osalta otettava itsenäisesti kanta tekijän syyntakeisuuteen tekohetkellä. Tuomioistuin ei ole sidottu mielentilatutkimuksessa esitettyyn johtopäätökseen syytetyn mielentilasta<sup>94</sup>. Tuomioistuimella on oikeus käyttää asiantuntijoita apuna tulkintaprosessissa oikeudenkäymiskaaren (4/1743) 17:45 §:n ja mielen-terveyslain (116/1990) säädösten mukaisesti. Mielentilatutkimus voidaan toimittaa myös vastoin syytetyn tahtoa, mikäli hänet on vangittu tai mikäli rikoksesta, josta häntä syytetään, voidaan tuomita yhtä vuotta ankarampi vankeusrangaistus.

---

<sup>91</sup> Frände 2005 s.186–187.

<sup>92</sup> Näitä ovat mielisairaus, syvä vajaamielisyys, vakava mielen-terveyden häiriö tai vakava tajunnan häiriö.

<sup>93</sup> Tapani 2016 s. 157–158.

<sup>94</sup> Tapani 2016 s. 157.



Tuomioistuimen on arvioitava mielentilatutkimuksen tulokset pikemminkin normatiivisten kriteerien kuin pelkän diagnoosin kautta. Diagnoosista ilmenevän poikkeavuuden on täyty-  
nyt olla kausaalisenä syynä tekijän tiettyihin ominaisuuksiin tai piirteisiin nähden.<sup>95</sup> Arvi-  
oinnin tekeminen siitä, ymmärtääkö henkilö tekonsa tosiasiallista luonnetta, ei ole helppo  
tehtävä. Muun muassa Tapani nostaa esille sen seikan, että syyntakeettoman käsitys asioiden  
syy-seuraus -suhteista ja ilmiöiden kytkeytymisestä reaalityodellisuuteen on vääristynyt. On-  
gelmaksu muodostuu tällaisissa tilanteissa usein se, että henkilöllä saattaa omasta mielestään  
olla selkeä käsitys tekonsa tosiasiallisesta luonteesta. Ongelmana vain on, ettei tekijän käsi-  
tys teosta vastaa reaalityodellisuutta, kuten Tapani muistuttaa.<sup>96</sup>

Tällaisissa tilanteissa syyntakeettomuuden punninnan voidaan katsoa liittyvän myös rikos-  
oikeudelliseen tahallisuusoppiin. Tällöin pohdinnan keskiössä on se, millä tavoin mielisai-  
raus on johtanut erehdykseen teon tosiasiallisesta luonteesta. Syyntakeeton voi erehtyä niin,  
ettei erehtymisellä ja mielisairaudella ole syy-yhteyttä, kuten Tapani huomauttaa. Jos ereh-  
tyminen johtuu nimenomaan mielisairaudesta, on perustellumpaa vapauttaa tekijä rikosoi-  
keudellisesta vastuusta pikemminkin syyntakeettomuuden perusteella kuin tahallisuuden  
puutteen vuoksi.<sup>97</sup>

## 5 OSALLISUUS LAPSENSURMASSA

Osallisuudesta säädetään RL 5 luvussa. Lapsensurman tunnusmerkistön osalta osallisuutta  
voidaan tarkastella eri näkökulmista. Laissa säädettyjä osallisuuden muotoja ovat RL 5:3  
rikoskumppanuus, RL 5:4 välillinen tekeminen, RL 5:3 yllytys sekä RL 5:6 avunanto.

Rikoslain uudistuksessa rikostunnusmerkistöön kuulunut maininta siitä, että lapsensurmaan  
osallinen ei saa hyväkseen lievän tekemuodon tuottamaa etua, poistettiin uuden rikoslain  
mukaisessa lapsensurman rikostunnusmerkistössä. Rikoslain 5 luvun 4 §:n katsotaan selvit-  
tävän saman asian.<sup>98</sup> Muu henkilö kuin äiti tuomitaan yleisten henkirikos- ja

---

<sup>95</sup> Frände 2005 s.187.

<sup>96</sup> Tapani 2016 s. 158.

<sup>97</sup> Tapani 2016 s. 158.

<sup>98</sup> HE 94/1993 vp, s. 95.

osallisuussäännösten nojalla.<sup>99</sup> Osallisuus, myötävaikutus ja tietoisuus tekoon nähden ovat näin ollen keskeisiä oikeudellisia näyttökysymyksiä<sup>100</sup>.

Rikoskumppanuus vaatii toteutuakseen tilannetta, jossa kaksi tai useampi henkilö tekee yhdessä tahallisen rikoksen. Välillinen tekeminen kuvaa rikoksen tekemistä tilanteessa, jossa teko toteutetaan sellaisen henkilön välityksellä, jota ei voida teosta rangaista. Mikäli päätekijä toimii esimerkiksi oikeuttamisperusteen nojalla, hän on erehtynyt, häneltä puuttuu tahallisuus tai hän on syyntakeeton, voi tällaisessa tilanteessa osallisen teko tulla rangaistavaksi välillisenä tekemisenä.<sup>101</sup> Mikäli tahallaan taivuttaa toisen tahalliseen rikokseen tai sen rangaistavaan yritykseen, on kyseessä rikoslain mukainen yllytys. Yllytys, välillinen tekeminen ja tekijäkumppanuus ovat kysymyksiä, joita oikeusasteet joutuvat punnitsemaan tapauskohtaisesti pitkälti annetun näytön perusteella.

Lapsensurmien osalta avunanto on osallisuuden muodoista se, joka saattaisi todennäköisimmin tulla kyseeseen lapsensurmaan syyllistyvien äitien synnyttäessä usein yksin kotonaan<sup>102</sup>. Avunanto on mahdollista ainoastaan tahalliseen rikokseen, joita henkirikokset ilmentävät. Avunanto itsessään edellyttää lain esitöiden (HE 44/2002 vp, s. 156–157) mukaan tekoon liittyvää selkeää tahallisuutta. Ehdotetun avunantoa koskevan pykälän 1 momentin 1 virkkeessä säädetään avunantovastuun edellytyksistä. Niiden mukaan se, joka ennen rikosta tai sen aikana neuvoin, toimin tai muilla tavoin tahallaan auttaa toista tahallisen rikoksen tai sen rangaistavan yrityksen tekemisessä, tuomitaan avunannosta rikokseen saman lainkohdan mukaan kuin tekijä. Pykälän 2 momentissa säädetään samoin uudistusprosessin aikaan voimassa olleen lain tapaan, että yllytys rangaistavaan avunantoon rangaistaan avunantona.

---

<sup>99</sup> Frände et al. 2018 s. 252.

<sup>100</sup> Mm. Vaasan hovioikeuden 31.3.2010 t. 511 antaman päätöksen perusteluissa keskeisenä punninnan kohteena on ollut kysymys siitä, millä tavoin osallinen B on osallistunut tekijän A kanssa A:n synnyttämän poikalapsen surmaamiseen tai onko B omalla toiminnallaan tai henkisellä tuellaan myötävaikuttanut siihen, että A on surmannut lapsen. Hovioikeus toteaa, että B:n syyllistyminen syytekohtaan rikoksiin edellyttää, että B on tekijänä osallistunut lapsen surmaamiseen tai että hänen on näytetty avunantajana myötävaikuttaneen lapsen surmaamiseen ja että hän on ollut tietoinen A:n päätöksestä surmata lapsi.

<sup>101</sup> HE 44/2002 vp, s. 156.

<sup>102</sup> Kauppi 2012 s. 28–29.

Avunantajalla tulee olla tietoisuus tekijän teosta, omasta toiminnastaan ja oman toiminnan päätekoa edistävästä merkityksestä.<sup>103</sup> Samalla oikeuskirjallisuuden mukaan avunantoa on 'kaikkinainen myötävaikuttaminen toisen henkilön tekijänä tekemään tekoon, jota ei ole katsottava rikoskumppanuudeksi tai yllytykseksi'. Avunannon ei näin ollen tarvitse olla seurausten syntymisen välttämätön edellytys. Avunannon täytyy kuitenkin edistää rikosta.<sup>104</sup>

Avunannon rangaistavuus edellyttää, että avunantajan fyysinen tai psyykkinen myötävaikutus on lisännyt rikoksen toteutumisen todennäköisyyttä ennen rikosta tai sen aikana ennen kuin rikos on täytynyt. Avunantaminen on mahdollista myös syyllistymällä laiminlyöntiin. Tällöin laiminlyönti merkitsee rikoksen täytäntöönpanon edistämistä tavalla, joka on rinnastettavissa aktiivisella toiminnalla tapahtuvaan rikoksen edistämiseen.<sup>105</sup> Avunantoa olisi näin ollen tilanne, jossa vastasyntyneen lapsen huoltamiseen velvoitettu lapsen isä laiminlöisi huolenpidon, vaikka olisi syntymästä tietoinen.

Avunannon tulee itsessään tapahtua tekijän tehdessä rikosta tai sitä ennen. Avunanto on kuitenkin mahdollista vielä siinä vaiheessa, kun tekijä on jo tehnyt kaiken tarvittavan, mutta luonnonkausalisuuden kulku ei ole vielä toteuttanut seurausta. Tällaisessa tilanteessa avunantaja esimerkiksi viivyttelee lääkärinavun toimittamisessa uhrille, jota on haavoitettu surmaamistarkoituksessa.<sup>106</sup>

Tekijänvastuun kohdentumiseen liittyy näyttökysymys, joka painottuu erityisesti esitutkin-  
taprosessiin kohdistettuihin vaatimuksiin. Tekijänvastuun kohdentuminen tekijään edellyttää, ettei paikalla olleiden mahdollisten muiden henkilöiden osalta ole esitetty näyttöä tai heidän osaltaan ei jää järkevää epäilyä siitä, että paikalla olisi voinut olla yleensä yksin synnyttävän tekijän, äidin, lisäksi muita henkilöitä.

---

<sup>103</sup> HE 44/2002 vp, s. 156.

<sup>104</sup> HE 44/2002 vp, s. 157.

<sup>105</sup> HE 44/2002 vp, s. 157., Vaasan hovioikeuden ratkaisussa 31.3.2010 (416) käsiteltiin niin ikään näyttötaakkaa avunannosta tapauksessa, jossa vastaaja oli ollut samassa huoneistossa naisystävänsä kanssa naisystävän synnyttäessä ja surmatessa vastasyntyneen lapsensa.

<sup>106</sup> HE 44/2002 vp, s. 157.

## 6 LAPSEN HENGEN SUOJA SUOJELTUNA OIKEUSHYVÄNÄ KONTRA TEKIJÄN SUOJA

Rikosoikeudessa ei perinteisesti ole kiinnitetty huomiota uhriin tai muuhun henkilöön rikosoikeudellista vastuuta arvioitaessa. Rikosoikeus keskittyy pääsääntöisesti rangaistavaksi säädettyyn tekoon ja sen tekijään.<sup>107</sup> Näin voidaan katsoa olevan tilanteen myös lapsensurman osalta, jossa lapsensurman rikostunnusmerkistön täytyminen alentaa tekijän osalta rangaistusseuraamusta.

Ihmishengen rikosoikeudellinen suoja alkaa kuitenkin oikeuskirjallisuuden puitteissa syntymästä. Sikiön tai ihmishengen suojan kannalta ei kuitenkaan ole välttämätöntä, että sikiö tai vastaavasti lapsi olisi elinkelpoinen. Lapsensurman rangaistussäännöstä ei ole tarkoitettu ulotettavaksi toimenpiteisiin, joihin on ryhdytty ennen kuin raskaus on ollut todettavissa esimerkiksi virtsanäytteestä.<sup>108</sup>

YK:n lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 60/1991) 1 artiklassa lapsella tarkoitetaan jokaista alle 18-vuotiasta henkilöä, ellei lapseen soveltuvien lakien mukaan täysi-ikäisyyttä saavuteta aikaisemmin. Lastensuojelulaissa (638/1983) lapsena pidetään alle 18-vuotiasta ja nuorena henkilönä alle 21-vuotiasta. Ennen täysi-ikäisyyttä lapsi on huoltajuussuhteessa huoltajiinsa.

Lapsen kaltoinkohtelu pitää sisällään monen eri tieteenalan tutkimuskohteita. Kaltoinkohtelulla tarkoitetaan lähtökohtaisesti lapseen kohdistuvaa väkivaltaa eri muodoissaan. Ruumiillinen kurittaminen on ollut osa suomalaista kulttuuria myös perheen sisäisten suhteiden osalta. Uhrin ollessa lapsi on väkivaltarikosten tekijä useimmissa tapauksissa oma perheenjäsen.<sup>109</sup>

---

<sup>107</sup> Hahto 2004 s.11.

<sup>108</sup> HE 156/2008 vp, s. 18.

<sup>109</sup> Peuraniemi 2007 s. 3–4.

Lapsensurmassa tekijään liittyvä vaatimus on selkeästi määritelty. Vain äiti voi syyllistyä lapsensurmaan. Lapsen ja vanhemman välinen luottamukseen perustuva suhde on keskiössä lapsen kaltoinkohtelua koskevissa tapauksissa, joihin myös henkirikoksiin johtavat tapaukset lukeutuvat. Kokoavana käsitteenä lapsen ja lapsen vanhemman tai muun huolenpitäjän välisissä kaltoinkohtelutapauksissa puhutaan perheväkivallasta. Perheväkivalta merkitsee yhden määritelmän mukaisesti tapahtumapaikasta riippumatta ruumiillista väkivaltaa tai sillä uhkaamista, kun tekijällä ja uhrilla on emotionaalisesti läheinen suhde<sup>110</sup>.

## **7 OIKEUSKÄYTÄNTÖ**

### **7.1 Helsingin HO 22.5.1996 / Raaseporin KO 24.3.1995**

Määrätty salassa pidettäväksi 40 vuodeksi. A tuomittu hovioikeudessa lapsensurmasta vuodeksi ehdolliseen vankeusrangaistukseen.

### **7.2 Turun HO 19.2.2001 / Salon käräjäoikeus 22.9.2000**

Määrätty salassa pidettäväksi 20 vuodeksi 22.9.2020 saakka. Syyttäjän haki Salon käräjäoikeudessa rangaistusta taposta tai lapsensurmasta. Käräjäoikeus katsoi A:n syyllistyneen lapsensurmaan. Rangaistusseuraamuksena tuomittiin yksi vuosi ja 10 kuukautta ehdollista.

#### **7.2.1 Asian käsittely Salon käräjäoikeudessa**

Syyttäjä vaati A:n tuomion määräämistä ehdottomaksi, koska katsoi sen olevan tarpeen yleisen lainkuuliaisuuden ylläpitämiseksi. A vaati valituksen hylkäämistä aiheettomana.

Syyttäjän ajaman syytteen teonkuvauksen osalta vastaaja A oli kerrostaloasuntonsa kylpyhuoneessa heti synnytettyään täysiaikaisen elossa olevan poikalapsen tappanut lapsen laittamalla tämän muoviseen jätessäkkiin ja hetkeä myöhemmin vienyt lapsen ruumiin säkkiin käärittynä kerrostalon roskalaatikkoon. A on jättänyt varmistumatta siitä, onko hänen synnyttämänsä lapsi ollut elossa vai ei aiheuttaen näin lapsen kuoleman.

---

<sup>110</sup> Peltoniemi 1984 s. 28.

Lapsen oli katsottu syyttäjän todisteena esittämien kuolintodistuksen sekä oikeuslääketieteellisen ruumiinavauspöytäkirjan mukaan syntyneen elävänä. Tätä puolsivat lapsen päästä löytynyt synnytyspahka sekä osoitukset lapsen keuhkojen kaikkien lohkojen ilmastoitumisesta, mikä viittaa lapsen hengittäneen synnytyksen jälkeen. Synnytyspahka kertoo lapsen pään painuneen synnytyskanavaan hänen verenkiertonsa ja sydämensä toimiessa. Ruumiin kuolemanjälkeisen kaasunmuodostuksen ei todettu vaikuttaneen ilmasteiden avautumiseen. Napanuora oli katkaistu repäisemällä. Mätäneminen haittasi kokonaisuudessaan tarkkojen oikeuslääketieteellisten huomioiden tekemistä. Kuolemaa selittävää ulkoista vammautumista ei löydetty. Näin ollen kuolinsyy merkittiin epäselväksi. Ruumiinavauksessa ei erikseen tullut esille tukehtumiseen viittaavia havaintoja. Lapsi ei ollut elänyt montaa tuntia kauempaa, koska navan ympärillä ei ollut syntynyt siihen viittaavia muutoksia.

A kiisti havainneensa lapsessa elonmerkkejä synnytyksen jälkeen. A kertoi vastasyntyneen poikenneen hänen aikaisemmista lapsistaan siinä, ettei hän ollut liikkunut ollenkaan tai itkenyt. Lapsi oli syntynyt vastaajan käsiin ja hän oli pidellyt lasta hetken aikaa. Hän ei ollut huomannut lapsen olevan poikalapsi. A ei pystynyt kertomaan, oliko hän tehnyt lapselle muuta kuin pidellyt tätä. A oletti lapsen olleen kuollut, koska tämä ei liikkunut eikä itkenyt. A laittoi lapsen lopulta WC:ssä olevaan kannelliseen roskatelineeseen, jonka sisällä oli pussi.

Käräjäoikeus katsoi edellä kerrotun perusteella osoitetuksi, että vastaaja jätti tahallaan varmistumatta siitä, oliko hänen synnyttämänsä lapsi ollut elossa. A ei kertomansa mukaan ollut tehnyt mitään sen seikan selvittämiseksi, oliko lapsi ollut elossa. Siten hän suhtautui oikeuden mukaan välinpitämättömästi siihen mahdollisuuteen, että lapsi oli elossa ja menehtyy roskapussissa. A:lla olisi ollut mahdollisuus varmistaa lapsen elossa olo ja hänen olisi se pitänyt havaita.

A ei kertonut syytä raskautensa salaamiselle, vaikka hän aiempien 18-, 16-, 13- ja 6-vuotiaiden lastensa osalta oli käynyt neuvolassa. Raskautta edeltävänä syksynä hänen alkoholinkäyttönsä oli riistäytynyt käsistä. A kertoi koko synnytystapahtuman olevan hänelle itselleen pimennossa. Hän oli muutamaa viikkoa aikaisemmin ajatellut menevänsä lääkäriin synnytyksen käynnistyessä. Synnytyksen käynnistyessä ilmapiiri kotona oli ollut kireä avopuolison isän kuoleman johdosta. Lapsella ei ollut ollut laskettua aikaa, koska A ei ollut raskauden aikana käynyt lääkärissä. A oli ollut niin sekavassa tilassa laittaessaan lapsen roskapussiin, ettei hän pystynyt lausumaan siitä hetkestä muuta. Hän ei myöskään osannut sanoa, miten

pian synnytyksen jälkeen hän oli lähtenyt grillikioskille. Samalla hän oli mahdollisesti ottanut mukaansa toisen roskapussin lisäksi pussin, jossa vauva oli. Molemmat pussit olivat vastaajan toimesta päätyneet taloyhtiön roskalavalle. A ei ollut keskustellut raskaudestaan avopuolionsa kanssa, vaikka avopuolison työkaverit olivat lähettelleen tekstiviestejä koskien raskautta. Avopuoliso oli omatoimisesti vastannut viesteihin. A oli olettanut avopuolionsa olevan lapsen isä. A pelkäsi menettävänsä avopuolionsa, mikäli raskaus tulisi ilmi. Perusteena oli A:n edellisen suhteen väkivaltainen päätyminen ja siitä seuranneet pelot. A totesi, ettei ollut pystynyt harkitsemaan asioita järkevästi synnytyshetkellä.

Mielentilatutkimuksen mukaan salattu raskaus ja kotisyntytykset olivat olleet omiaan aiheuttamaan uupumusta ja ahdistusta kenessä tahansa normaalin henkilön tavoin käyttäytyvässä ihmisessä. Vastaajassa ei todettu vakavampaa masennusta ennen tai jälkeen syytteenalaisen teon. Arviointia vaikeutti tutkittavan yleinen tunne-elämysten niukkuus. Ulkoiset merkit uupumuksesta olivat olleet vähäisiä johtuen pitkälti tutkittavan kyvyttömyydellä tunnetilojen tunnistamiseen ja ilmaisemiseen. Käräjäoikeus katsoi teon tapahtuneen synnytyksessä johtuneen uupumuksen ja ahdistuksen johdosta. Käräjäoikeus painotti, että jutussa olisi tullut esittää näyttöä siitä, että vastaaja olisi suunnitellut surmaavansa lapsen sen synnyttyä, mikäli syyttäjän ajamat syytteet olisivat voineet menestyä. Käräjäoikeus katsoi, ettei raskauden salaaminen osoittanut riidattomasti sitä, että vastaajalla olisi ollut ennen synnytystä surmaamistahto tai aikomus toimia siten, että lapsi menehtyy synnytyksen jälkeen. Se, ettei vastaaja ollut kertonut raskaudesta työtovereilleen, ei osoittanut surmaamistarkoitusta. Vastaajan oma kertomus sekä henkisestä että fyysisestä uupumuksesta otettiin käräjäoikeuden punninnan osalta huomioon lähtökohtana sille, että teon osalta on täytynyt lapsensurmaa koskeva tunnusmerkistö.

**Hovioikeuden ratkaisun osalta** hovioikeus katsoi yleisen lainkuuliaisuuden nojalla olevan perusteltua A:n tuomion määräämiseksi ehdottomaksi. Kuitenkin ehdottoman vankeusrangaistuksen vaikutus A:n perhe-elämää ja alle 10-vuotiaan lapsen huoltajuuteen huomioon ottaen hovioikeus katsoi, ettei yleisen lainkuuliaisuuden ylläpitäminen kyseisessä tapauksessa vaatinut rangaistuksen tuomitsemista ehdottomana.

A:lle tuomittiin vankeutta 1 vuosi 10 kuukautta ehdollisena lapsensurmasta.

### 7.2.2 Analyysi

Tapauksen osalta erityisen mielenkiintoista on ollut muun muassa se, että vastaajan oma kertomus henkisestä ja fyysisestä uupumuksesta on otettu käräjäoikeuden rikostunnusmerkistön täyttymisen punninnan lähtökohdaksi. Mielentilatutkimuksen osalta katsottiin, ettei vastaajassa todettu masennusta ennen tai jälkeen tekoa ja että raskaus ja kotisyntyys ylipäätään ovat olleet omiaan aiheuttamaan uupumusta ja ahdistusta. Rikostunnusmerkistön täyttymisen osalta ei kuitenkaan liene ollut tarkoitus tehdä yleisiä johtopäätöksiä siitä, että kotisyntyys itsessään kaikessa stressaavuudessaan riittäisi perusteeksi synnytyksestä johtuvalle uupumukselle ja ahdistukselle. Vastaajan osalta ei käräjäoikeuden käsittelyssä saatu selkoa siitä, millaisista ajatuksista käsin hän on syytteenalaisen teon tehnyt. Myöskään mielentilatutkimus ei antanut tästä lisätietoa, sillä vastaajan yleisissä tunne-elämyksissä oli havaittavissa niukkuutta.

### 7.3 Turun HO 16.5.2005 / Hämeenlinnan KO 17.10.2004

Syyttäjän haki Hämeenlinnan käräjäoikeudessa vastaajalle rangaistusta lapsensurmasta. Vaihtoehtoisena syytteenä esitettiin törkeää kuolemantuottamista ja hautarauhan rikkomista. Käräjäoikeus tuomitsi vastaajan lapsensurmasta. Rangaistusseuraamuksena vastaajalle tuomittiin kaksi vuotta ja kaksi kuukautta ehdotonta vankeutta. Syyte hautarauhan rikkomisesta hylättiin.

#### 7.3.1 Asian käsittely Turun hovioikeudessa

Tapauksessa syytetty A oli välittömästi synnytyksen jälkeen surmannut lapsensa jättämällä tämän vaille tarpeellista hoitoa ja huolenpitoa. A oli salannut raskautensa, ei ollut käyttänyt neuvolapalveluita eikä synnytyksen käynnistyttyäkään ollut soittanut apua. Teko oli paljastunut, kun A oli runsaan verenvuodon takia joutunut hakeutumaan sairaalahoitoon. Ennen sairaalaan lähtöä nainen oli kätkenyt lapsen ruumiin pesukoneen rumpuun. Mielentilatutkimuksessa nainen oli todettu syyntakeiseksi.

**Hovioikeus tuomitsi** vastaajan lapsensurmasta. Rangaistusseuraamuksena vastaajalle tuomittiin kaksi vuotta vankeutta ehdollisena. Rangaistusta alennettiin käräjäoikeuden tuomiosta ja se muutettiin ehdottomasta ehdolliseksi.



### 7.3.2 Analyysi

Hovioikeus on ottanut kantaa niin teon harvinaislaatuuteen ja siitä johtuvaan oikeuskirjallisuuden ja -käytännön vähäisyyteen. Hovioikeus totesi vuosien 1992–2005 välillä lapsensurmasta tuomitun vain kahdesti<sup>111</sup>. Teko itsessään on ollut vakava ja tekijä syyntakeisessa tilassa. Mielenkiintoista on kuitenkin se, että hovioikeus on ratkaisussaan ottanut merkittävällä tavalla huomioon tekijän toimintaan liittyneet psyykkiset taustatekijät, kuten synnytyksen alkaminen etuajassa ja vastaajan passiivis-aggressiivinen toimintamalli sekä tunneköyhyys, ja päätyneet ottamaan edellä mainitut tekijät huomioon rangaistusta mitattaessa. Esitutkintapöytäkirjan valokuva-liitteellä kirjasta ”Äitiyshuolto ja naistentautien sairaanhoito” on ollut näyttöarvoa sen seikan punninnassa, onko teko ollut suunnitelmallinen. Todiste on vakuuttanut hovioikeuden siitä, että A on kertomansa mukaan halunnut pitää lapsen.

### 7.4 Vaasan HO 31.3.2010 / Mustasaaren KO 3.7.2009

Syyttäjä haki Mustasaaren kärjäoikeudessa vastaajalle B rangaistusta murhasta ja törkeästä kuolemantuottamuksesta tai avunannosta murhaan ja heitteillepanosta. Syytteet murhasta ja törkeästä kuolemantuottamuksesta B:n osalta kumottiin.

#### 7.4.1 Asian käsittely Vaasan hovioikeudessa

Syyttäjä ja tapauksen osalta menehtyneen äidin A:n isä vaativat kärjäoikeuden tuomion kumoamista. Syyttäjä toi esille perusteenaan, että kärjäoikeus on arvioinut asiassa esitetyn näytön virheellisesti ja tehnyt sen perusteella väärät johtopäätökset tapauksessa syytetyn B:n, äiti A:n miesystävän, syyllisyydestä. Kärjäoikeus ei ollut arvioinut merkittävässä määrin aihetodisteisiin perustuvaa näyttöä kokonaisuutena vaan arvioinut kutakin yksittäistä todistetta erikseen ja sitä kautta päätyneet lähes poikkeuksetta arvioimaan niitä vastaajan eduksi. Tapauksessa oli keskeisesti kyse siitä, tiesikö B A:n raskaudesta ja synnytyksestä, jonka aikana B oli samassa huoneistossa synnyttävän A:n kanssa. Syyttäjä katsoi A:n ja B:n sopineen viettävänsä juuri kyseisen viikonlopun yhdessä, jotta B pystyi tukemaan A:ta synnytyksessä ja lapsen ennalta suunnitellun surmaamisen toteuttamisessa.

---

<sup>111</sup> Kts. lisää Turun HO 16.5.2005 (1182) s. 2.

Hovioikeus katsoi, että asiassa on kyse siitä, osallistuiko B A:n synnyttämän poikalapsen surmaamiseen tai onko B henkisellä tuellaan myötävaikuttanut siihen, että A surmasi lapsen. B:n syyllisyyttä arvioitaessa oli myös otettava huomioon se vaihtoehto, että kyse oli lapsen surmasta ja näin A oli siten yksin päättänyt sekä synnyttää että surmata lapsen, vaikka B oli ollut tapahtumahetkellä huoneistossa ja vaikka B olisi ollut tietoinen A:n raskaudesta ja lähestyvistä synnytyksestä. Hovioikeus totesi myös, että B:n syyllistyminen syytteenmukaisiin rikoksiin edellytti, että B:n on näytetty joko tekijänä osallistuneen lapsen surmaamiseen tai että B:n on näytetty avunantajana myötävaikuttaneen lapsen surmaamiseen ja että B on tuolloin ollut tietoinen A:n päätöksestä surmata lapsi.

Syytteen tueksi esitetty näyttö rakentui keskeisesti niihin seikkoihin, jotka on voitu selvittää rikosteknisessä tutkinnassa tai jotka ilmenevät hankituista televalvontatiedoista ja hälytyskeskustallenteista tai sittemmin tehdyistä oikeuslääketieteellisistä tutkimuksista. B on ollut mukana vaimonsa kanssa saamiensa kahden lapsen synnytyksissä. Huoneisto, jossa A synnytti, ei ollut erityisen suuri. Lisäksi A on synnyttänyt lapsen aamuyöstä, jolloin liikenteen äänet tai talosta kuuluneet äänet eivät häirinneet kuuluvuutta asunnossa.

B kertoi muun muassa kuululleensa WC:stä ähkimistä, puhkimista ja voivottelua, suihkuttelua sekä lopulta lyöntiäänä. Kysyttyään A:lta mitä WC:ssä tapahtuu, sai B vastaukseksi, että A hakkasi mattoa kuivaksi lavuaaria vasten. A oli salannut raskauden kaikilta muilta paitsi B:ltä. Useat työtoverit olivat epäilleet A:n olevan raskaana. A oli saanut kyselyitä raskaudesta, mutta kieltänyt raskauden toistuvasti. A:n internet-haut todensivat hänen hakeneen tietoja synnytykseen liittyen. Lapsensurmaan liittyviä hakuja ei ollut löytynyt.

Hovioikeus katsoi, että B oli tiennyt raskaudesta ainakin vuoden 2005 syyskuusta saakka, toisin kuin muut. Lisäksi hänellä oli elämäkokemusta vaimonsa raskauksien myötä synnytyksestä ja sen lähestymisestä. Hovioikeuden mukaan yhteisen valoisan tulevaisuuden suunnittelu ei ollut ollut todennäköistä, jos B olisi yhdessä A:n kanssa päättänyt surmata heidän yhteisen lapsensa. A ja B olivat olleet sukupuoliyhteydessä vielä viikkoa ennen A:n kuolemaa. B:n on täytynyt havaita sukupuoliyhdyntöjen lukuisuus huomioon ottaen A:n raskaus senkin myötä, ettei A:lla ollut ollut kuukautisia alkuvuonna 2006. Hovioikeus päätyi näytön arvioinnissa painottamaan esitettyä lääketieteellistä näyttöä. Hovioikeus katsoi jääneen näyttämättä, että B olisi yhdessä A:n kanssa pyrkinyt käynnistämään synnytyksen lauantaina siinä tarkoituksessa, että lapsi surmataan yksissä tuumin synnytyksen jälkeen.

Lapsi oli syntynyt terveenä, elävänä ja täysiaikaisena ja hänen keuhkoissaan todettiin merkkejä hengittämisestä. Lapsi oli kuitenkin kuollut varsin pian syntymän jälkeen. Elinaika on ollut korkeintaan muutamia minuutteja. Kuolema johtui vaikeista pään vammoista, jotka johtuivat pään molempiin sivuihin kohdistuneesta väkivallasta. Syntymekanismiksi tällaisissa vammoissa oli merkattu päähän kohdistuneet voimakkaat iskut. Ainoa B:hen viittaava dna-näyte on B:n alushousujen lisäksi suihkunurkkauksen kulmassa löydettyssä tutkimusnäytteessä. Veri saattoi kuitenkin olla myös poikalapsen. Napanuoran katkaisussa käytetyistä kynsisaksista ei löytynyt B:n verta.

Asiassa esitetyn näytön perusteella oli selvää, että A surmasi lapsen synnytyksen jälkeen WC:ssä. B ei ollut näytetty millään tavoin kohdistaneen lapseen väkivaltaa. Hovioikeus katsoo, että B:lle oli tullut tarve kieltää A:n raskaus ja synnytys kokonaisuudessaan, jotta B ei joutuisi syytteeseen lapsen surmaamisesta tai koska tapahtuma oli ollut hänelle hyvin traumaattinen eikä hän siten ollut halunnut myöntää itselleen lapsen syntymää ja surmaamista. Nämä seikat ovat mitä ilmeisemmin myös vaikuttaneet B:n hätäkeskuspuheluissa esille tulleisiin tilanteen vähättelyihin. Hovioikeus katsoi B:n käyttäytymisen olleen olennaisella tavalla ristiriidassa hätäkeskuspuheluiden sisältöön nähden.

Asiassa esitetyn rikosteknisen näytön perusteella oli jäänyt näyttämättä, että B olisi osallistunut lapsen surmaamiseen. Sitä vastoin ei ole voitu luotettavasti osoittaa, että B olisi vastoin omaa kertomustaan ollut synnytyksen ja lapsen surmaamisen ajankohtana WC:ssä. Asiassa ei myöskään ollut kyetty osoittamaan, että B olisi ollut tietoinen A:n aikeesta surmata lapsensa välittömästi synnytyksen jälkeen. Esitetyn näytön valossa oli mahdollista, että A yksin ja hetken mielijohteesta oli päättänyt surmata lapsen, kun lapsi oli syntynyt ennakoitua aiemmin ja siten yllättäen. Esitetyn näytön valossa A ei ollut välittömästi menettänyt toimintakykyään vaan hän oli välittömästi synnytyksen jälkeen kyennyt sekä surmaamaan lapsen että pakkaamaan lapsen muovipusseihin ja kätkemään lapsen WC:n likapyykkikasan alle. Lapsen surmaamistapa, -ajankohta ja -paikka sekä napanuoran katkaisussa käytettyjen välineiden laatu viittaavat vahvasti siihen, että A toteutti lapsen surmaamisen yksin. Asiassa jäi siten varteenotettava epäily siitä, että B olisi osallistunut syytteessä väitetyllä tavalla lapsen surmaamiseen.

**Hovioikeuden ratkaisun osalta** hovioikeus katsoi, että lapsen syntymä aamuyöllä 26.3.2006 oli todennäköisesti tullut yllätyksenä myös B:lle. B:n käytös tapahtumien jälkeen on ollut ahdistunutta ja hätäntynyttä. Avun hälyttämisen viivyttäminen viittasi siihen, että B oli ollut tietoinen lapsen synnytyksestä ja surmaamisesta. Asiassa jäi varteenotettava epäily siitä, että B olisi ollut etukäteen tietoinen A:n päätöksestä surmata synnyttämänsä lapsi. Näin ollen syyte avunannosta murhaan on siten myös hylättävä. Epäselvässä tapauksessa rikosasia ratkaistaan syytetyn eduksi. B oli ollut tietoinen synnytyksestä ja sen seurauksena A:lle aiheutuneesta voimakkaasta verenvuodosta. Koska B oli perusteettomasti ja tarpeettomasti viivyttänyt A:n hengen pelastamiseksi välttämättömän avun hälyttämistä, oli B huolimattomuudellaan aiheuttanut A:n kuoleman. A:n verenvuoto oli ollut runsasta jo WC:stä tulon jälkeen, joten hoitotoimenpiteiden viivyttämisen varsin todennäköisenä seurauksena oli A:n kuolema. B:ltä oli voitu edellyttää pikaista avun hälyttämistä, vaikka siitä mitä todennäköisimmin olisi seurannut synnytyksen ja lapsensurman paljastuminen. B on näin ollen kokonaisuutena arvostellen aiheuttanut A:n kuoleman törkeällä huolimattomuudellaan.

B syyllistyi siten törkeään kuolemantuottamukseen. Rangaistusseuraamuksena tuomittiin 1 vuosi 6 kuukautta vankeutta ehdollisena sekä 80 tuntia yhdyskuntapalvelua vankeuden ohessa. Syyte murhasta ja avunannosta murhaan hylättiin.

#### **7.4.2 Analyysi**

Tapaus on ottanut harvinaislaatuisella tavalla kantaa siihen, miten osallisuus tulee arvioida lapsensurman kaltaisiin henkirikoksiin liittyvissä teoissa. Samalla tapaus toimii esimerkkinä puolustuksen suosimisen periaatteen käytännön toteutuksesta tilanteissa, jossa tapahtumia on läsnäolollaan todistanut vain kaksi henkilöä, joista toinen on menehtynyt tilanteesta johtuvien tapahtumien seurauksena. Ratkaistu tapaus on lisäksi osoittanut sen, miten merkityksellistä laaja todistelupohja on muutoinkin erityislaatuisissa ja harvinaisissa lapsensurmaa koskevissa tapauksissa.

#### **7.5 Itä-Suomen HO 27.6.2014 / Hyvinkään KO 22.11.2013**

Syyttäjä haki Hyvinkään käräjäoikeudessa vastaajalle rangaistusta kahdesta murhasta ja kahdesta hautarauhan rikkomisesta. Syytetty tuomittiin kahdesta murhasta ja kahdesta hautarauhan rikkomisesta. Yhteisenä rangaistuksena elinkautinen.

### 7.5.1 Asian käsittely Itä-Suomen hovioikeudessa

Syytetty on vaatinut, että syyte ja korvausvaatimukset hylätään. Syytetty on katsonut syylistyneensä toissijaisesti syytekohtan 1 asemesta lapsensurmiin ja vaatinut, että syyte hylätään. Hän ei katsomansa mukaan ollut tappanut lapsia eikä tehnyt heille väkivaltaa tai jättänyt heitteille. Lapset olivat syntyneet kuolleina tai kuolleet synnytyksessä. Kuolinsyy ja -ajankohta sekä kallovammojen syntymekanismi ovat jääneet selvittämättä. Syytetyllä on diagnosoitu persoonallisuushäiriö, joka yhdessä raskaudesta, synnytyksestä ja muista stressitekijöistä aiheutuneen henkisen tasapainon horjumisen kanssa ovat luoneet poikkeukselliset olosuhteet, joissa hän ei ole kyennyt toimimaan suunnitelmallisesti ja harkitusti. Teko ei ole ollut etukäteen suunniteltu tai vakaasti harkittu, jolloin kysymyksessä ei ainakaan ole murhan tunnusmerkistön täyttävä teko. Syyttäjä vastusti muutosvaatimuksia ja toisti käräjäoikeudessa esittämänsä vaihtoehtoiset rangaistusvaatimukset.

Hovioikeudessa kuullut asianosaiset ja todistajat ovat kertoneet olennaisilta osin samalla tavalla kuin käräjäoikeuden tuomioon on merkitty. Syytetty A kertoi nähneensä ensimmäisen lapsen sen synnyttyä ja uskoneensa sen olleen poika. Synnytyksessä auttanut B oli nostanut lapsen ilmaan. A oli ottanut lapsen viereensä ja tuolloin lapsi oli ollut hiljaa. Hän ei ollut kuullut lapsen itkua vaan jotain ääntä synnytyksen aikana. A ei uskonut B:n tienneen etukäteen raskaudesta, koska ei ollut tälle siitä kertonut. Hovioikeus hyväksyi käräjäoikeuden ratkaisun perustelut siitä, ettei syytetyn kertomuksista sisältönsä puolesta ja muun näytön valossa ole muodostettavissa vaihtoehtoista selitysmallia tapahtumille.

A ei ollut esitutkinnassa aluksi tuonut lainkaan esille vaihtoehtoa siitä, että lapset olisivat syntyneet kuolleina. Hän on käräjäoikeuden tuomiosta ilmenevin tavoin kuvaillut lapsissa havaitsemiaan elonmerkkejä. Kertomus oli rakentunut sille, ettei hän ollut tiennyt, mitä lapsille on synnytyksen jälkeen tapahtunut hänen toipuessaan synnytyksessä. Esitutkintakertomus on epämääräisyytensä ja sisällöllisen vaihtelevuutensa puolesta puhunut osittain sitä vastaan, että lapset olisivat syntyneet kuolleina.

Syytetyn kertomuksista hovioikeudessa ei ollut syntynyt johdonmukaista kuvaa siitä, mitä on tapahtunut ja ovatko lapset syntyneet elossa vai kuolleina. Oikeuslääketieteellisessä ruumiinavauksessa ei ollut voitu luotettavasti todeta sitä, ovatko lapset syntyneet elävinä vai kuolleina ja mikä on ollut kuolinsyy. Oikeuslääkärin lausunnosta ilmeni, että ruumiinavauksessa tyttölapsen pääläen luussa ja takaraivoluisissa oli ollut murtumia ja oikeassa

silmäkuopassa yksittäinen murtumalinja. Kertomus osoitti lisäksi, etteivät kallonmurtumat sovi syntyneiksi synnytyksen tai tapaturmaisen syyllistä pudottamisen yhteydessä, vaan ne ovat edellyttäneet kalloon kohdistunutta suurienergistä iskuja. Hovioikeus katsoi, etteivät murtumat ole voineet syntyä myöskään ruumiin matkalaukkuun paketoimisen tai sen sängyn alla säilyttämisen aikana. Näin ollen vammat viittasivat siihen, että tyttölapseen oli kohdistettu tahallista väkivaltaa. Merkit väkivallasta viittasivat siihen, ettei lapsi ollut syntynyt kuolleena, vaan hänet oli tapettu.

Oikeuslääkärin kertomuksesta ilmeni, ettei poikalapsen ruumiissa ollut voitu todeta elämän-aikaisen väkivallan merkkejä. Päälaen luissa oli yksittäinen viiden senttimetrin murtuma, joka oli voinut syntyä tahallisen väkivallan lisäksi myös tapaturmaisen syyllistä pudottamisen tai kuolemanjälkeisen käsittelyn seurauksena. Keskusrikospoliisinrikosteknisen lausunnon mukaan poikalapsen verta oli löytynyt synnytyspaikkana olleen kylpyhuoneen oven karmista. Oikeuslääkärin kertomuksen mukaan napanuorasta oli voinut synnytyksen jälkeen tulla muutama tippa myös lapsen verta, mutta muutoin lapsi ei vuoda synnytyksen yhteydessä. Verijäljet viittasivat siihen, että myös poikalapseen oli kohdistettu väkivaltaa, ja siten huomiot tukivat myös poikalapsen syntymistä elävänä. Raskaudet olivat olleet niin pitkällä, että lapset ovat olleet elinkelpoisia. Hovioikeus katsoi, ettei asiassa kokonaisuutena arvioiden jää varteenotettavaa epäilyä siitä, etteivätkö lapset olisi joutuneet henkirikoksen uhreiksi.

A oli väittänyt, ettei hän tiedä, mitä lapsille on syntymän jälkeen tapahtunut. Hän ei ollut ottanut yhteyttä viranomaisiin lasten syntymän jälkeen lasten kohtalon selvittämiseksi. Lasten syntymää seuranneiden noin kolmen ja puolen kuukauden aikana syytetty ei ollut puhunut asiasta kenellekään läheisilleen. A oli salannut raskautensa ja synnyttäneen salaa asunnossaan. Toiminta on tyypillistä tapauksille, joissa äiti päätyy surmaamaan vastasyntyneen lapsensa. Syytetyn sormenjälki oli lisäksi löytynyt tyttölapsen paketoimiseen käytetyn teipin sellaisesta kohdasta, että sen suurella todennäköisyydellä osoittaa hänen osallistuneen ruumiin paketoimiseen. Hovioikeus hyväksyi käräjäoikeuden ratkaisun rikoksen tekijästä perusteluineen.

Asiassa oli selvitetty, että syytetty A oli syytteessä kuvatulla tavalla väkivaltaa käyttämällä välittömästi synnytyksen jälkeen tappanut synnyttämänsä tyttö- ja poikalapsen. Kysymys oli

siitä, onko syytetty syyllistynyt murhaan, tappoon vai lapsensurmaan. Murhaa koskeva syyte perustui siihen, että tapot on tehty vakaasti harkiten.

**Hovioikeuden ratkaisun osalta** hovioikeus katsoi, että käräjäoikeudessa esitetyn kautta oli selvitetty, että teko on ollut etukäteen suunniteltu ja harkittu. A oli lisäksi käynyt lapsensa surmanneen äidin tapausta käsittelevällä internetsivulla. Lisäksi hän ei ollut varautunut lasten syntymään tai sen jälkeiseen aikaan. A säilytti toimintakykynsä ennen ja jälkeen synnytysten. Lasten surmaaminen tarpeettoman väkivaltaisella tavalla ei hovioikeuden mukaan tukenut käsitystä suunnitelmaa noudattavasta ja harkitusta teosta vaan katsoi sen viittaavan jonkinlaiseen synnytyksenaikaiseen, synnytysuupumukselle ja ahdistukselle ominaiseen mielen häiriötilaan. Murhasyytteen tueksi esitetyt seikat olivat harkitun ja suunnitelmallisen teon sijaan vaihtoehtoisesti selitettävissä lapsensurmateoille ja niiden tekijöille ominaisella poikkeavalla käyttäytymisellä ja toiminnalla.

A syyllistyi siten kahteen lapsensurmaan. Rangaistusseuraamukseksi luettiin neljä vuotta vankeutta lieventävien asianhaarojen puuttuessa sekä sen johdosta, että surmattuja lapsia oli kaksi.

### 7.5.2 Analyysi

Tapaus noudatti pitkälti sitä todistelun läpikäynnin kaava, jota muutkin tämän opinnäytteen käsittelemät tapaukset ovat noudattaneet. Lääkärintodistukset sekä todistajien kuulemiset ovat nousseet keskeiseen asemaan hovioikeuden ratkaisun perusteluissa. Syytetty A oli tehnyt esitutkinnan aikana virheellisiä väittämiä, jotka käräjäoikeuden mukaan alensivat A:n kertomuksen yleistä luotettavuutta. A oli muun muassa esitutkinnassa ensin kertonut, etteivät lapset ainakaan ole hänen ja ettei hän ollut ainakaan vuonna 2012 synnyttänyt. DNA-tutkimus osoitti sittemmin lapsien olleen hänen. Käräjäoikeuden todistelussa on mielenkiintoisena yksityiskohtana otettu kantaa siihen, voiko synnytyksestä omatoimisesti käynnistää<sup>112</sup>. Hovioikeus otti kantaa myös siihen, millainen vaikutus on lääketieteellisellä arviolla lapsensurman tunnusmerkistön täyttymiseen. Hovioikeus nimittäin katsoi tapauksessa, ettei A ollut tuonut esille raskauden ja synnytyksen aikaisia tuntemuksiaan. Myöhemmin tehdyssä

---

<sup>112</sup> Hyvinkään KO 21.5.2013 (100071) s. 55–58.

mielentilatutkimuksessa ei myöskään ollut edellytyksiä todeta tekoa lääketieteellisesti synnyty-suupumukselle ominaisessa mielentilassa tehdyksi. Tämä ei hovioikeuden mukaan kuitenkaan ollut esteenä lapsensurmasäännöksen soveltamiselle, mikäli muut asiassa ilmenneet seikat riittävästi tukivat sitä, että ”kysymys on tosiasiallisesti ollut tyypillisestä lapsensurmasta ja synnytyksessä johtuvassa ahdistuksessa tai uupumuksessa tehdystä teosta”.<sup>113</sup>

## **7.6 Rovaniemen HO 10.6.2016 / Oulun KO 15.6.2015**

Syyttäjä haki Oulun kärjäoikeudessa vastaajalle rangaistusta murhasta, törkeästä pahoinpitelystä, törkeästä kuolemantuottamuksesta sekä muun muassa hautarauhan rikkomisesta. Kärjäoikeus langetti vastaajalle elinkautisen vankeusrangaistuksen murhasta ja viidestä hautarauhan rikkomisesta.

### **7.6.1 Asian käsittely Rovaniemen hovioikeudessa**

Syytetty A vaati syytteitä murhista ja hautarauhan rikkomisista hylättäväksi. A lausui, ettei hän ole tiennyt, että hänen synnyttämänsä lapset olivat olleet elossa. A katsoi, että hänen toisintoimimiskykynsä oli tekojen aikana ollut oleellisesti heikentynyt hänen persoonallisuutensa häiriintyneisyyteen liittyvän keinottomuuden ja tunteiden säätelykyvyn heikkouden sekä vaikean elämäntilanteen aiheuttaman stressin vuoksi. Tätä osoitti syytetyn mukaan tekojen toistuminen lähes identtisinä viisi kertaa sekä se, ettei teoille ollut motiivia. Syytetyn mukaan hänen mielenterveyden häiriönsä vaikutti hänen käyttäytymiseensä. Syytetty oli synnyttänyt viisi lasta vuosina 2005, 2007, 2010, 2012 ja 2013. Syytetty oli salannut kaikki raskaudet vuoden 2010 raskautta lukuun ottamatta eikä ollut käyttänyt lääkäri- tai neuvola-palveluita minkään raskauden aikana.

**Hovioikeuden ratkaisun osalta** hovioikeuden pääkäsittelyssä vastaanottama näyttö on asian ratkaisemisen osalta keskeisiltä osin vastannut kärjäoikeuden välituomioon kirjattua näyttöä. Syytetty kertoi synnyttäneensä ensimmäisen lapsensa vuonna 2001. Hän oli havainnut raskautensa myöhään ja synnyttänyt lapsen yksin asuntonsa kylpyhuoneessa. Lapsi oli reagoinut ja itkenyt heti synnyttyään. Synnytyksen jälkeen syytetyn vanhemmat olivat tulleet paikalle. Hän oli ollut lapsen kanssa sairaalassa muutaman päivän synnytyksen jälkeen.

---

<sup>113</sup> Kts. lisää Itä-Suomen HO 27.6.2014 (127830) s. 8.



Vuoden 2004 raskauden osalta syytetyn taloudelliset vaikeudet olivat kasaantuneet ja hän oli tullut raskaaksi ulkomaalaistaustaiselle miehelle. Häpeän vuoksi hän ei ollut kertonut raskaudesta kellekään. Syntyessään lapsi oli ollut sinertävä ja pieni. Häätäpäissään A oli kääriinnyt lapsen pyyhkeeseen ja nostanut lapsen ämpäriin sekä siivonnut jäljet ennen poikansa saapumista kotiin. Töihin hän oli mennyt seuraavana päivänä.

Vuoden 2007 raskauden osalta A kertoi vältelleensä raskauden ajattelemista, koska pelkäsi vuoden 2005 synnytyksen tulevan ilmi. Hän synnytti lapsen yksin kylpyhuoneessaan ja tapahtumat toistuivat vuoden 2005 synnytyksen kaltaisella tavalla.

Vuoden 2010 raskauden osalta A kertoi tunteneensa eri tavalla. Hän oli alkanut seurustella ulkomaalaistaustaisen miehen kanssa ja oli kertonut raskaudesta tälle ja ystävilleen. Synnytyksen alettua joulukuussa 2010 hän oli ollut yksin kotona. A kertoi menettäneensä tajuntansa synnytyksen aikana kivusta ja väsymyksestä. Tullessaan tajuihinsa hän oli havainnut lapsen syntyneen ja olleen eloton. Hän toimi lapsen pakkaamisen osalta kuten aikaisemmissa synnytyksissä. Miehelleen hän oli valehdellut lapsen kuolleen kohtuun ja synnytyksen tapahtuneen sairaalassa.

Vuoden 2011 jälkeen A:n alkoholinkäyttö oli riistäytynyt käsistä. A myönsi eläneensä suojamuurin kautta kaksoiselämää vuosien 2012 ja 2013 synnytysten aikana. Itse synnytyksissä asiat olivat menneet samalla tavoin kuin aikaisemminkin. Valehtelu liittyi A:n mukaan siihen, että hän oli halunnut päästä tilanteista pois. Hänen oli ollut vaikea myöntää itselleen olleensa raskaana.

A:lle on mielentilatutkimuksissa tehtyjen havaintojen perusteella diagnosoitu sekamuotoinen persoonallisuushäiriö ja alkoholiriippuvuus. Syytteenalaisten tekojen ajanjaksolla hänellä on ilmennyt vaihtelevina tunne-elämän oireina sopeutumishäiriö reaktiona tekojen aiheuttamaan stressiin. A oli ollut tekojen aikaan syyntakeinen.

Hovioikeus katsoi lasten syntyneen täysiaikaisina tai lähes täysiaikaisina. Lasten elinaika oli ollut vuorokaudesta neljään vuorokautta. Hovioikeus katsoi, että huomioon ottaen A:n runsas alkoholinkäyttö ja tupakointi raskauksien aikana ei voida sulkea pois sitä mahdollisuutta, että A:n synnyttämät lapset olivat voineet olla normaalia heikkokuntoisempia.

Asiantuntijakuulemisten osalta ei kuitenkaan ollut syytä epäillä, etteikö A olisi havainnut kaikissa syytteenalaisissa teoissa lasten olevan elossa. Huonokuntoisetkin lapset reagoivat suurella todennäköisyydellä jollain tavalla käsittelyyn. Lapset olivat myöhemmin kuolleet riidattomaksi todetun menettelyn ja laiminlyöntien seurauksena.

Oikeuskirjallisuudessa vakaaksi harkinnaksi on katsottu se, että tappamista ensin harkitaan ja suunnitellaan perusteellisesti ja sitten surmaaminen pannaan täytäntöön tyvenin mielin suunnitelman mukaisesti. A tiesi raskauksistaan kuukausia ennen synnytystä, mutta kertoi lykänneensä valmistautumista synnytykseen ja sen jälkeiseen aikaan. A kertoi luottaneensa asioiden järjestyvän kuten ensimmäisen lapsensa syntymän jälkeen. Mielentilatutkimus osoitti, että A:lla oli hyvin voimakas taipumus valehdella.

A pyrki olemaan ajattelematta tunnetasolla vaikeiksi kokemiaan asioita ja piti psyykkistä tasapainoa yllä pitämällä häiritsevät ajatukset poissa tietoisuudestaan. Tällöin tunnetason kosketus tapahtumaan oli katkennut ilman, että rationaalisen tason tietoisuus ja toimintakyky tilanteeseen nähden järkkäyivät. Hovioikeuden mukaan A:n valehtelu ei ilmentänyt sellaista suunnitelmallisuutta, jota murhan tunnusmerkistössä tarkoitettu vakaa harkinta edellytti. Hovioikeus totesi myös, että A:n avoimuus vuoden 2010 raskauden osalta oli ristiriidassa siihen nähden, että hän olisi tuolloin samanaikaisesti suunnitellut tulevan lapsensa synnyttämistä salaa ja lapsen surmaamista. Lasten sulkeminen erilaisiin astioihin synnytysten jälkeen sekä piilottaminen viittasivat suunnitelmallisuuden puutteeseen eikä osoittanut määrätietoisen toiminnan edellytyksiä. Hovioikeus päätyi siihen, ettei surmia ollut toteutettu vakaasti harkiten.

A:n teoista oli aiheutunut lapsille kärsimystä, koska A oli laiminlyönyt antaa heille lämpöä ja hoitoa. Asiassa ei kuitenkaan ilmennyt, että A:n nimenomaisena tarkoituksena olisi ollut aiheuttaa lapsille kärsimystä. Hovioikeus katsoi näin ollen, ettei teot täyttäneet RL 21:2 §:n raakuuden tunnusmerkkiä. Teot oli kuitenkin toteutettu RL 21:2.1 §:n 2 kohdassa tarkoitulla erityisen julmalla tavalla tekojen kohdistuttua puolustuskyvyttömiin ja A:n huolenpidosta riippuvaisiin vastasyntyneisiin.

Hovioikeuden mukaan kokonaisharkinta oli tehtävä kunkin teon osalta erikseen. Hovioikeus totesi tekojen osoittaneen erityistä julmuutta. A:n häiriöt olivat kuitenkin vaikuttaneet A:n menettelyyn. Näin ollen mikään teoista ei kokonaisuutena arvostellen täyttänyt RL 21:2

§:ssä tarkoitettua törkeyden tunnusmerkkiä. Lapsensurman tunnusmerkistön täyttymisen osalta kaikissa A:n teoissa oli havaittavissa yksittäisinä tekoina arvostellen piirteitä, jotka kuvaavat lapsensurmaan syyllistyvän äidin toimintaa vastasyntyneen lapsensa surman osalta. Rikoslaki kuitenkin edellyttää, että A olisi tehnyt tekonsa synnytyksessä johtuvan uupumuksen tai ahdistuksen takia. A:n toteuttamat viisi surmatekoa ovat tapahtuneet kahdeksan vuoden aikana. A:n lisääntyneiden masennus- ja ahdistusoireilujen taustalla oli ollut ensisijaisesti pelko tekojen paljastumisesta sekä siihen liittyvistä seurauksista.

Mielentilatutkimuksista ei ilmennyt viitteitä synnytyksestä johtuvasta uupumuksesta tai ahdistuksesta. Tekojen toistuminen viisi kertaa ja ajoittuminen kahdeksan vuoden ajalle ei tukenut sitä, että kyse olisi ollut synnytyksestä johtuva uupumus tai ahdistus. Hovioikeus katsoi, ettei kyse ollut näin ollen lapsensurmasäännöksessä edellytetystä menettelystä. Tekojen todettiin osoittaneen erityistä julmuutta. Näin olen niihin ei liittynyt poikkeuksellisia olosuhteita, joita RL 21:3 §:ssa surmasta edellytetään. Myöskään persoonallisuushäiriötä ei tullut ottaa huomioon surmaa koskevassa pykälässä tarkoitettuna lieventävänä asianhaarana.

Hovioikeus katsoi kunkin teon täyttävän RL 21:1 §:ssä tarkoitetun tapon tunnusmerkistön. Rangaistusseuraamukseksi tuomittiin 13 vuotta vankeutta. Hovioikeus hylkäsi syytteet hautarauhan rikkomisesta.

### **7.6.2 Analyysi**

Oulun tapaus otti laajalla spektrillä kantaa lapsensurman asemoitumiseen muiden henkirikostyyppien joukkoon rikostunnusmerkistönsä puolesta. Kyseisessä tapauksessa yhdeksi keskeiseksi elementiksi nousi aikajänne, jonka aikana teot oli toteutettu. Lapsensurman rikostunnusmerkistöstä juontuva vaade teon linkittymisestä synnytyksestä johtuvaan ahdistukseen ja uupumukseen käsiteltiin muun muassa tämän tapauksen ratkaisumuistiossa. Hovioikeuden ratkaisun osalta syytetyn teot ovat täyttäneet murhan kvalifiointiperusteen tekojen erityisen julmuuden osalta. Asiassa ei kuitenkaan ole ilmennyt, että syytetyn tarkoituksena olisi ollut tarkoituksellisesti pitkittää tai aiheuttaa kärsimystä synnyttämilleen lapsille. Näin ollen tekoja ei katsottu kokonaisuutena arvostellen törkeiksi.

Teon toistuminen useasti ei hovioikeuden mukaan tukenut johtopäätöstä siitä, että teot itsessään juontuivat syytetyn osalta itse synnytyksestä ja siitä johtuvasta psyykkisestä häiriötilasta. Toinen tapauksen esille nostama mielenkiintoinen ja tärkeä lapsensurmaan liittyvä

pohdinta löytyi hovioikeuden päätelmistä murhaan liittyvistä tunnusmerkistötekijöistä lapsensurman kontekstiin asemoituna. Kyse on pitkälti vakaan harkinnan, erityisen raa’an ja julman tekotavan sekä kokonaisharkinnan punninnasta murhaan, tappoon, surmaan ja lapsensurmaan peilaten<sup>114</sup>. Hovioikeus on lisäksi pohtinut pakkotilan merkitystä lapsensurman kaltaisissa tapauskohtaisissa olosuhteissa<sup>115</sup>. Hovioikeus on myös ottanut kantaa jälkiteon, tässä hautarauhan rikkomisen, rankaisemattomuuteen<sup>116</sup>.

## 8 JOHTOPÄÄTÖKSET

### 8.1 Keskeisiä huomioita

Tässä opinnäytteessä on tarkasteltu rikoslain 21 luvun 4 §:n lapsensurmalle asetettua rikostunnusmerkistöä lainopillisesta näkökulmasta. Oikeustieteellisen tutkimuksen kannalta tarkasteltuna lainoppi tarjoaa tutkimusmetodina henkirikosten systematisoinnilla niin teoreettista kuin käytännöllistä tietoa<sup>117</sup>. Ilman henkirikostyyppien teoretisointia ja lainopin tarkistamis- ja muutosvoimaa ei rikoslaki kansalaisten toimintaa ohjaavana järjestelmänä pysty uudistumaan yhteiskunnan muutospaineissa. Samalla käytännöllisen lainopin tarjoamat tulkintasuositukset ohjaavat tuomioistuinten ratkaisuja etenkin niiden tekojen osalta, jotka vaativat erityistä punnintaa avointen rikostunnusmerkistöjen johdosta. Erot lapsensurman, tapon ja murhan osalta toimivat käytännön esimerkkinä edellä kuvatusta tilanteesta.

Yhteiskunnallisesta katsantokannasta käsin lapsensurmassa tekona on kyse siitä, millä keinoilla yhteiskunta ja viranomaiset pystyvät ennalta ehkäisemään yksittäisten perheiden negatiivisten kehityskulkujen prosessia. Kehityskulkuihin liittyy riski konkretisoituneeseen väkivallantekoon. Vaatimukset ennalta estävälle toiminnalle ovat poliisiorganisaation kannalta vakavan kohdennetun väkivallan ennakoinnille asetettuja. Jo pelkästään poliisin sisäinen yhteistyö ja kommunikaation ajallinen nopeus moniviranomaisyhteistyöstä puhumattakaan on keskeinen edellytys kohdennetun väkivallan profiloinnin onnistumiselle.

---

<sup>114</sup> Rovaniemen HO 10.6.2016 (125321) s. 7–10.

<sup>115</sup> Rovaniemen HO 10.6.2016 (125321) s. 12.

<sup>116</sup> Rovaniemen HO 10.6.2016 (125321) s. 13–14.

<sup>117</sup> Aarnio 2011 s. 104.

Lapsensurmalle säädetty tunnusmerkistö rikoslaissa on säädöksen yksinkertaisesta ulkoasusta huolimatta hyvin erityislaatuinen. Tekoja, joita voidaan tarkastella lapsensurman kautta tehtyinä, ei nykyisellään esiinny vuositasolla montaa kappaletta. Tämä näkyy myös opinnäytteen aineiston kattavuudessa. Hovioikeuksien käsiteltäväksi oli vajaassa kolmessakymmenessä vuodessa tullut vain kuusi tapausta. Lähes jokaisen tapauksen osalta tapauksen ratkaissut hovioikeus on perusteluosiossa ottanut kantaa teon tunnusmerkistön erityislaatuisuuteen, tekojen harvinaisuuteen ja tästä näkökulmasta käsin oikeuskäytännön niukkuuteen teon osalta.

Hovioikeuksien ratkaisemat tapaukset ovat poikkeuksetta koskettaneet tilanteita, joissa äiti on vastikään synnytyksen jälkeen surmannut vastasyntyneen lapsensa. Keskeistä on jokaisen tutkitun tapauksen osalta ollut teon asemoiminen synnytyksestä johtuvaan uupumukseen tai ahdistukseen. Lisäksi syyntakeisuuden ja mielentilan arviointi on keskeisellä tasolla liittynyt lapsensurman tunnusmerkistön täyttymisen punnintaan tekijän psyykkisen tilan osalta. Syyntakeisuus on keskeinen elementti lapsensurman tunnusmerkistön täyttymiselle.

Opinnäytteessä käytetyn aineiston perusteella syyntakeettomuuden voidaan katsoa johtavan siihen, ettei lapsensurman, surman, tapon tai murhan tunnusmerkistöt sinällään täyty synnytyksestä johtuvan uupumuksen ja ahdistuksen osalta, vaan teon motiivina olisivat muut psyykkiset tekijät tai vaikuttimet tekijän ollessa mahdollisesti syyntakeeton vastasyntyneen surmatessaan. Huomionarvoista kuitenkin on tämänkin huomion osalta oikeuskirjallisuuden ja -tapausten puuttuminen.

Erytishuomiona esille on noussut se, että oikeuskäytäntö esimerkiksi siitä, minkä ajan on katsottu olevan vielä äidin osalta rikostunnusmerkistön täyttymiseen liittyvää synnytyksen jälkeistä aikaa, puuttuu maastamme. Toisaalta lapsensurmiin liittyy aina tekojen poikkeuksellisuus ja erityislaatuisuus, joka tulee aina vaikuttamaan myös oikeusasteiden harkintaan.

Yhteiskunnan muuttuessa myös lainopillinen tutkimus muuttuu. Jokainen uusi anomalia, muutosprosessiin liittyvä konkreettinen ongelma, koettelee olemassa olevaa järjestystä. Innovatiivinen tiede – tässä viitekehyksessä lainoppi nimenomaisesti – pyrkii monipuolisesti kehittämään uusia käsitejärjestelmiä, jotka pystyvät vastaamaan eteen tulleisiin ano-

malioihin. Samalla se parhaimmillaan antaa vastauksen myös jo tunnettuihin ongelmiin.<sup>118</sup> Samaisesta syystä lapsensurman kaltaisten, eri rikosnimikkeiden tunnusmerkistöjä haastavien pienten oikeudellisten ilmiöiden tutkimus on jo itsessään tärkeää.

Näyttöön perustuvat vaatimukset ovat lapsensurmaa koskevissa teoissa ensiarvoisessa asemassa. Tekijään liittyvä tunnusmerkistövaatimus on niin keskeinen, että tapauksissa, joissa tekoon on liitettävissä useampia toimijoita, perustuu oikeusasteiden oikeuskysymysten punninta lähes yksinomaan kerätylle rikostekniselle ja -taktiselle näytölle. Tämän lisäksi lääketieteellinen näyttö on ollut keskeisessä asemassa jokaisessa hovioikeuksien ratkaistavaksi edenneessä tapauksessa.

Tälle työlle asetetun kolmannen tutkimuskysymyksen osalta voidaan johtopäätöksenä todeta, että niin ensipartion kuin esitutkintaviranomaisten esitutkintaprosessin yhteydessä keräämä näyttö on takeena sille, että oikeusaste ylipäätään pystyy ratkaisemaan lapsensurman, surman, tapon ja murhan rajanvetoihin liittyvät, vastasyntyneen henkirikosta koskevat syyllisyyskysymykset. Esitutkinnan kautta kerätään tietoa muun muassa tekijästä, osallisuudesta, suunnitelmallisuudesta sekä esimerkiksi erityisen raakuuden tai julmuuden esiintymisestä. Lisäksi selvitetään lapsensurmaan kiinteästi liittyvinä asianhaaroina, millainen suhde teolla on synnytykseen eli voidaanko teon katsoa olevan synnytyksestä ja siitä seuranneesta uupumuksesta tai ahdistuksesta johtuvaa sekä se, missä kohden synnytysprosessia syntyneen lapsen katsotaan kuolleen. Mielentilatutkimus antaa lisätietoa tekijän mielentilasta teon aikana.

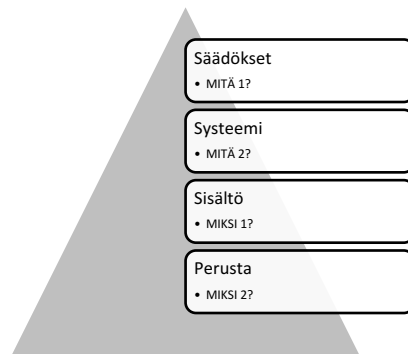
## **8.2 Tutkimuksen validiteetin ja reliabiliteetin arviointia**

Lainopin näkökulmasta surman, tapon ja murhan tunnusmerkistöjen vertailu voidaan pohjata muun muassa Kaarlo Tuorin eri yhteyksissä analysoimalle ymmärtämisen pyramidille (kuvio 1). Vastaus pyramidin ylimmällä tasolla olevaan kysymykseen antaa informaatiota oikeuden pinnasta eli ymmärtämisen lähtökohdista. Ymmärryksen lisäämiseksi on siirryttävä kysymykseen ”Mitä 2?”, joka avaa säädössystemiä eli sitä, miten yksittäiset säädökset ovat

---

<sup>118</sup> Kts. Aarnio 2011 s. 106.

yhteydessä toisiinsa. Oikeuden näkökulmasta ylin säädöstaso kuvaa oikeusjärjestystä samalla kun systeemitaso antaa kuvan suomalaisesta oikeusjärjestelmästä.<sup>119</sup>



*Kuvio 1 Ymmärtämisen pyramidi Kaarlo Tuorin mukaan.*

Kolmas hierarkian taso auttaa ymmärtämään oikeutta tosiasiana sen jälkeen, kun tasojen 1 ja 2 selkeyttämä säädös- ja systeemitaso on selvillä. Oikeuden ymmärtäminen alkaa todellisuudessa vasta kysymyksen ”Miksi 1?” kautta, sillä kysymys kertoo oikeuden materiaalisesta sisällöstä. Pyramidin alin kerros kuvaa oikeuskulttuuria Tuorin tarkoittamassa mielessä. Kysymys ”Miksi 2?” asetetaan harvoin, vaikka se onkin välttämätön suomalaisen oikeusjärjestelmän ymmärtämiseksi. Pyramidin pohjakerros selittää eritoten eroja skandinaavisen ja eteläeurooppalaisen oikeuden välillä. Samalla se täsmentää eroja kirjoitetun oikeuden järjestelmän ja common law -järjestelmän välillä. Pelkkään säädöstasoon tyytyminen ei riitä vakavalle lainopilliselle tutkimukselle, vaan tutkimuksessa tulisi sukeltaa vähintään pyramidin toiselle tai kolmannelle tasolle.<sup>120</sup>

Hovioikeuksiin edenneiden tapausten määrällinen niukkuus haastaa niin oikeusasteet kuin tämän opinnäytteen tekijän ja vaikuttaa opinnäytteen aineiston tulkinnan ja johtopäätösten reliabiliteettiin. Vaikka tapausten osalta on löydettävissä yhtäläisyyksiä, kuten tekoa edeltävä toiminta tekijän toimesta ja tekojen aikaiset olosuhteet sekä tekotapa, on tapausten toistettavuus hankalasti saavutettavissa oleva tutkimuksellinen tavoite. Vertailuna voidaan

<sup>119</sup> Kts. mm. Aarnio 2011 s. 21–22.

<sup>120</sup> Aarnio 2011 s. 22–23.

todeta, että vuosien 1970–1994 välillä lapsensurmia toteutettiin 56 kappaletta. Lähes kaikissa tapauksissa raskaus oli pidetty salassa, lapsi synnytetään kotona ja tapettiin lähes välittömästi. Tapauksista 60 prosenttia ilmeni aikavälillä 1970–1979.<sup>121</sup>

Oikeusasteille jokainen tapaus on ollut erityislaatuinen. Tämän opinnäytteen osalta empiiristen johtopäätösten tekeminen on tullut haastavaksi erityisesti tutkimuksen validiteetin ja reliabiliteetin tarkastelun osalta.

Lainoppi on tarjonnut perustellun ja validin metodin lapsensurman tarjoaman harvinaisemman ja erityislaatuisen oikeuskysymyksen tarkastelulle. Kun tavoitteena on ollut kartoittaa vastauksia kysymyksiin lapsensurman tunnusmerkistön erityispiirteistä, tekijän vaikuttamista ja vaadituista tekoon liittyvistä olosuhteista sekä esitutkinnassa huomioitavista asioista, on lainoppi metodina antanut perustellun työkalun teoreettisen ja käytännöllisen tiedon tarkastelulle. Johtopäätöksenä lapsensurman hovioikeuksiin edenneiden tapausten osalta on todettavissa, että jokaisessa tapauksessa yksityiskohdat ja siten erilainen näyttö ovat ratkaisseet tapausten rikosoikeudellisen lopputuleman.

Opinnäytteen empiriaosassa esitellyt viisi oikeustapausta kuvaavat jokainen osaltaan sitä, miten monta eri lähestymistapaa lapsensurman kaltaisen teon arviointiin on olemassa. Lisäksi jokaiseen yksittäiseen tekoon lukeutuvan hovioikeuden ratkaisun tarkastelu kuvaa sitä, miten tapauskohtaisista teoista lapsensurmista on usein kysymys. Teon tunnusmerkistön tarkastelut hovioikeuksien ratkaisuiden perusteluosioissa kuvaavat sitä, miten limittäisiä ja monisyisiä ovat surman, tapon ja murhan väliset tunnusmerkistöt tapauksissa, joissa äiti päätyy surmaamaan lapsensa synnytyksen aikana tai siihen välittömästi lukeutuvan ajanjakson aikana.

Tutkimuksen reliabiliteetin eli luotettavuuden sekä toistettavuuden osalta tämä voi nostaa aiheellisesti esille kriittisiäkin huomioita. Tapausten niukkuuden vuoksi juuri toistettavuus on asia, joka saattaa antaa sijaa mahdollisille tulkintaristiriidoille oikeusistuimien ratkaisuiden kesken. Tämän opinnäytteen osalta reliabiliteetin vaatimusta ei myöskään täysin

---

<sup>121</sup> Kauppi 2012 s. 28–29.



aukottomasti voida todentaa. Opinnäytteet tavoitteen – tunnusmerkistön kirkastamisen ja oikeuskäytännön esille nostamisen – osalta reliabiliteetti on tutkimuksellisesti kuitenkin pyritty huomioimaan niin laadukkaasti kuin opinnäytteille annettujen tavoitteiden osalta on määritetty.

### 8.3 Kokoavia näkökohtia rangaistavuuden perusteista

Oikeustieteellisen tutkimuksen tulisi olla argumentatiivista eli perusteita esittävää. Tästä katsojien kannasta käsin myös oikeustieteissä argumentoinnissa lähdetään yleisesti hyväksytystä pohjasta eli oikeuslähteistä edeten tämän jälkeen yhteisesti hyväksytyjen päättelysääntöjen avulla ratkaisuihin. Tämän osalta erityisesti argumentaatio säännöt ovat korvaamaton työväline oikeustieteellisessä tutkimuksessa.<sup>122</sup>

Lapsensurma ei ole nykyisellään henkirikostyyppinä yleinen rikos. Keskeistä merkitys lapsensurman rikossäännöksen tunnusmerkistön toteennäyttämisen osalta vaikuttaa olevan rikosnimikkeen vaikutuksen rangaistuksen mittaamiseen. Nykyisellään lapsensurmasta voidaan RL 21:4 §:n mukaan tuomita enimmäisrangaistuksena neljän vuoden vankeusrangaistukseen. Rikoksesta on oikeuskäytännössä voitu tuomita myös ehdolliseen vankeusrangaistukseen<sup>123</sup>. RL 21:3 §:n mukaan surmasta voidaan tuomita vähintään neljäksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi vankeuteen. Tapon rangaistus seuraamus on RL 21:1 §:n mukaan vähintään kahdeksan vuotta vankeutta ja murhan rangaistus seuraamus RL 21:2 §:n mukaan elinkautinen. Rangaistusasteikon keventämistä lapsensurman tullessa kyseeseen ei voida näin ollen pitää laadultaan vähäisenä.

Niissä harvoissa tapauksissa, joissa lapsensurmasäännöstä on sovellettu, on tekijälle osoitettuna rangaistuksena ollut ehdollinen vankeus. Rikoslain kokonaisuudistuksen yhteydessä lapsensurman rangaistusmaksimi laskettiin kahdeksasta vuodesta neljään vuoteen.<sup>124</sup> Lapsensurma päätettiin jättää säännöksenä voimaan rikoslain uudistamisprosessin osalta, vaikka

---

<sup>122</sup> Sajama 2004 s. 44.

<sup>123</sup> Kts. mm. HO 14/127830 s. 10.

<sup>124</sup> Utrianen 2016 s. 488.

yhteiskunnalliset olosuhteet edeltävään rikoslain uudistamisprosessiin vuoteen 1969 verrattuna ovat merkittävästi muuttuneet.

Lapsensurmia kuitenkin esiintyy siitä huolimatta, että Suomessa ei-haluttujen raskauksien keskeyttäminen on aborttilainsäädännön nojalla mahdollista ja raskauden seurantajärjestelmät ovat kansalliseen terveydenhuoltoon kuuluvan neuvolajärjestelmän kautta kaikille saatavilla. Äidin psyykkinen oireilu synnytyksen jälkeen on usein selittävänä tekijänä lapsensurmia koskevissa tapauksissa. Rikosnimike itsessään sisältää sisäänrakennettuna painotuksen siitä, että äidin toteuttaman surman eräänä motiivina tulee pitää nimenomaan synnytyksestä johtuvaa uupumusta tai ahdistusta.

Hovioikeuksien viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana antamien tuomioiden osalta äidit ovat lähes poikkeuksetta salanneet raskautensa muilta ja synnyttäneet lapsen yksin ja salaa. Teot ovat olleet yksittäisten toimijoiden osalta henkilökohtaiseen elämäntilanteeseen liittyviä monisyisiä tekoja, joiden ennalta estäminen ei sekään yhteiskunnallisesti yksinkertaista. Tekijät on arvioitu lähes poikkeuksetta syyntakeisiksi.

Lapsensurmien ennalta ehkäiseminen nollassoon tuntuu näin ollen haastavalta tehtävältä. Kuten Lehti (2018, 14) huomauttaa, näyttäisi keskeinen ongelma henkirikosten ennalta ehkäisyssä olevan se, millä tavoin osapuolten keskinäinen oirehtiminen saataisiin nykyistä tehokkaammin ja ennen kaikkea ajoissa sellaisten tahojen tietoon, joilla on mahdollisuus puuttua tilanteeseen.

Rikoslain uudistamisen yhteydessä esille nostettu keskustelu siitä, onko lapsensurmaa rikosnimikkeenä relevanttia pitää osana rikoslakia modernissa yhteiskunnassa, tuntuu edelleen ajankohtaiselta. Rikoslain kokonaisuudistuksessa noudatetun käytännön mukaisesti tunnusmerkistöihin ei liitetty erillisiä sivuasteikkoja erittäin lieventävien asianhaarojen vallitessa tehtyjen surmatekojen osalta vaan lievemmin rangaistavat teot kirjoitettiin omiksi tunnusmerkistöikseen<sup>125</sup>. Tämä johdonmukaisuus tukee toisaalta perusteluja siitä, että lapsensurma sellaisenaan on säilytetty osana rikoslakia.

---

<sup>125</sup> HE 94/1993 vp, s. 94.

Rikoslain kokonaisuudistuksessa painoarvoa on annettu rikosnimikkeeseen säilyttämisen puolesta erityisesti sille seikalle, että on tunnetusti olemassa ”sellainen erityinen taudin luonteinen tila, jossa kohta synnytyksen jälkeen nainen surmaa lapsensa”. Tilaan nähdään liittyvän myös hormonaalisia muutoksia. Yhteisvaikutuksena näissä tilanteissa tekijä voitaisiin hallituksen esityksen (94/1993) mukaan katsoa syyntakeettomaksi tai alentuneesti syyntakeiseksi. Tunnusmerkistö on kuitenkin päädytty säilyttämään muun muassa siitä syystä, että tekijöinä olevien usein hyvin nuorten äitien tulevaisuuden kannalta lievemmillä rangaistavuudella on olennainen merkitys.<sup>126</sup>

Lapsensurmaan voi nykyisen tunnusmerkistön osalta syyllistyä vain lapsen biologinen äiti. Yhteiskunnan muuttuessa myös perhemallit ovat kokeneet muutoksia. Kahden samaa sukupuolta olevan vanhemman perheet ovat nykyisellään mahdollisia. Kahden äidin perheessä vain lapsen biologinen äiti voi syyllistyä surmaan. Teoriassa lapsen synnyttänyt äiti voi kuitenkin olla lapsen ei-biologinen äiti, mikäli sukusolun on luovuttanut toinen perheen vanhemmista. Tämä esimerkki, vaikkakin äärimmilleen vietynä, kuvaa sitä, miten lapsensurman tunnusmerkistö on vielä vahvasti kiinni traditionaalisessa perhekäsityksessä.

*Aarnion* esittämät huomiot yhden oikean ratkaisun kysymyksestä avaavat erityisesti lapsensurman problematiikkaa henkirikostyyppien joukossa. Aarnio painottaa, että ”kysymys yhdestä oikeasta ratkaisusta on eri asia kuin kysymys lainvoimaisen ja oikean ratkaisun erosta”. Vahvan tulkinnan mukaan on olemassa yksi oikea ratkaisu ja tällainen ratkaisu on aina löydettävissä. Heikko versio painottaa, että yksi oikea ratkaisu on aina olemassa, mutta sitä ei aina ole mahdollista tunnistaa. Heikon version mukaan rajoitukset oikean ratkaisun löytämisessä johtuvat eritoten tiedon puutteesta.<sup>127</sup> Aarnion tarkoittamassa mielessä lapsensurman rikostunnusmerkistöön liittyvä problematiikka kuvaa tavallaan samaa ongelmakenttää tietämisessä ja olemassa olevan riittävän tiedon määrässä. Tapauksen määrästä ja henkirikosten tapauskohtaisista ainutlaatuisista piirteistä johtuen tuomioistuimille asetetut vaatimukset lapsensurman kaltaisen teon arvioinnista ovat korkeat. Oikeuskäytäntöä on aiheesta

---

<sup>126</sup> HE 94/1993 vp, s. 95.

<sup>127</sup> Aarnio 2011 s. 91.

olemassa verrattain vähän, mikä haastaa oikeusasteet käsittelemään jokaisen tapauksen itseenäisenä tapauksena ja puhtaalta pöydältä. Tämä näkyy perustelujen laaja-alaisuudessa.

*Siltala* painottaa oikeudellisen päättelyn noudattavan Aristoteleen filosofiaan pohjautuvan uusretoriikan päättelysääntöjä. Premissit eivät näin ollen ole välttämättä ”tosia tai tosiksi tunnettuja, vaan ainoastaan enemmän tai vähemmän uskottavia, todennäköisiä tai totuudenkaltaisia”. Premisseistä tehtävät päätelmät ovat nekin näin ollen ainoastaan enemmän tai vähemmän perusteltavissa olevia, todennäköisiä, uskottavia tai hyväksyttäviä. Lainopillisessa oikeuskirjallisuudessa oikeudellinen tulkintakannanotto voidaan esittää muodossa seuraavanlaisessa muodossa: ”Voimassaolevan oikeuden kanta oikeuskysymykseen f on q.”<sup>128</sup>

*Tapani* nostaa esille oikeushyvien suojelun periaatteen rangaistusteorioiden vaikuttavuutta ja kriminaalipolitiikan tavoitteita rikosoikeudellisesta viitekehyksestä käsin pohdittaessa. Oikeushyvien suojelun periaatteella voidaan katsoa olevan kiinteä yhteys myös moraalifilosofiaan.<sup>129</sup> Juuri moraalifilosofisesta katsantokannasta käsin lapsensurman rikostunnusmerkistön täyttymisen antama suoja tekijälle kontra rikosoikeudellisesti uhrille takaamaan pyritty rikkumaton oikeus elämään luovat saman viitekehyksen sisällä hankalan yhtälön. Lainsäätäjä on kuitenkin – kuten aiemmin tässä luvussa on esille tuotu – päättänyt säilyttää lapsensurman rikosnimikkeenä myös rikosoikeuden uudistamisprosessissa. Tekijän suoja on näin ollen arvioitu yhteiskunnallisesti edelleen tärkeäksi, vaikka yhteiskunnallinen tilanne on muuttunut sitten edellisen rikoslain uudistamisprosessin vuonna 1969.

Oikeushyväopin perinteisenä tehtävänä on toimia rikoslain käytön rajoitusperusteena. Lainsäädäntökäytännössä painavaa yhteiskunnallista intressiä on pidetty hyväksyttävänä kriminalisointiperusteena. *Tapani* painottaakin, että oikeushyväoppi tarjoaa apuja kriminalisointipäätösten punnintaoperaatioon, jossa vastakkain ovat ”ihmisten toimintavapauden rajoitus ja rangaistusuhalla saatava preventiivinen hyöty”.<sup>130</sup> Tässä mielessä suojatun oikeushyvän voidaan lapsensurman tunnusmerkistön täyttävässä rikoksessa katsoa olevan pikemminkin

---

<sup>128</sup> Siltala 2003 s. 327.

<sup>129</sup> Tapani 2016 s. 32.

<sup>130</sup> Tapani 2016 s. 32.

tekijään eli äitiin kuin uhriin eli lapseen kohdistettu. Tapani kuitenkin muistuttaa, että säädettyä kримinalisoinnille tulee aina löytää peruste oikeushyvien suojasta<sup>131</sup>.

## 9 LOPUKSI

Rikoslainoppi pyrkii tulkitsemaan ja systematisoimaan rikosoikeudellisia sääntöjä ja muun muassa tietyn rikoksen yleistä tunnusmerkistöä. Systematisoitujen yleisten oppien voidaan katsoa ratkaisevan esimerkiksi tilanteita, joissa normit ovat konfliktissa keskenään tai normien välillä on löydettävissä aukkoja.

Oikeustieteellisessä tutkimuksessa oikeudellisten kysymysten tarjoamien tutkimuksellisten kUILUJEN löytäminen ja tutkiminen on tärkeää. Tämä opinnäyte edustaakin sellaisenaan keskustelun avausta jatkotutkimuksia silmällä pitäen.

Opinnäytetyön osalta lapsensurman rikostunnusmerkistön avaamisen sekä oikeudenvastaisuus- ja anteeksiantoperusteisiin liittyvien seikkojen käsitteleminen ovat pyrkineet vastaamaan tutkimukselle asetettuihin tavoitteisiin sekä tarjoamaan vastauksia tutkimuskysymyksiin. Lapsensurman rikostunnusmerkistön täyttymiseen liittyy olennaisensa osana rajanveto siitä, miten teko itsessään asemoituu surman, tapon ja murhan rikostunnusmerkistöihin. Oikeusasteet ovat joutuneet käsittelemään hovioikeuksiin edenneitä tapauksia aina tapauskohtaisesti. Kysymys rajanvedosta onkin itsessään niin monitahoinen, että siihen on mahdotonta löytää tyhjentävää vastausta opinnäytetyön laajuisessa työssä.

Lapsensurmat ovat harvinaisena henkirikosten tekotyypinä rikoksia, joiden tarkastelu vaatii tapauskohtaista rikostunnusmerkistön täyttymisen punnintaa. Tässä opinnäytetyössä esille tuotu johtopäätös antaa jo sellaisenaan osviittaa siitä, millaisella tarkkuudella harvinaisten ja erityislaatuisten lapsensurmalta vaikuttavien tekojen esitutkinta on poliisin toimesta suoritettava. Opinnäytetyö on pyrkinyt avaamaan suppeasti ja pintapuolisesti tämän punnintaprosessin erilaisia näkökulmia ja tapoja lähestyä lapsensurmaa rikoksena. Sellaisenaan se toivottavasti tarjoaa alustavia käytännön työkaluja lapsensurmien tarkastelulle sekä muun muassa esitutkintaprosessille.

---

<sup>131</sup> Tapani 2016 s. 32.

## LÄHTEET

### KIRJALLISUUS

Aarnio A. 1978: Mitä lainoppi on? Helsinki: Tammi.

Aarnio A. 2011: Luentoja lainopillisen tutkimuksen teoriasta. Helsinki: Yliopistopaino.

Frände D. & Wahlberg M. (suom.) 2005: Yleinen rikosoikeus. Helsinki: Edita.

Frände D., Matikkala J., Tapani J., Tolvanen M., Viljanen P. & Wahlberg M. 2018: Keskeiset rikokset. (Neljäs, uudistettu ja laajennettu laitos.). Helsinki: Edita.

Grönfors M. 1982: Kvalitatiiviset kenttätutkimusmenetelmät. Helsinki: WSOY.

Hahto V. 2004: Uhrin myötävaikutus ja rikosentekijän vastuu. Rikos- ja vahingonkorvausoikeudellinen tutkimus tekoa edeltävästä uhrikäyttäytymisestä fyysistä koskemattomuutta loukkaavissa rikoksissa. Helsinki: Edita.

Helliwell J., Layard R. & Sachs J. 2018: World Happiness Report. Viitattu 6.7.2020. Saatavilla pdf-muodossa [https://s3.amazonaws.com/happiness-report/2018/WHR\\_web.pdf](https://s3.amazonaws.com/happiness-report/2018/WHR_web.pdf)

Honkasalo B. 1967: Suomen rikosoikeus. Yleiset opit II. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja. B-sarja N:o 34. Helsinki.

Honkasalo B. & Ellilä R. 1970: Suomen rikosoikeus. Erityinen osa I 1. Henkilöön kohdistuvat rikokset. Helsinki: Np. Print.

Husa J., Mutanen A. & Pohjalainen T. 2008: Kirjoitetaan juridiikkaa. Ohjeita oikeustieteellisten kirjallisten töiden laatijoille. Helsinki: Talentum.

Kauppi A. 2012: Filicide, Intrafamilial child homicides in Finland 1970-1994. Akateeminen väitöskirja. Itä-Suomen yliopisto. Saatavissa pdf-muodossa [https://epublications.uef.fi/pub/urn\\_isbn\\_978-952-61-0812-4/urn\\_isbn\\_978-952-61-0812-4.pdf](https://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-0812-4/urn_isbn_978-952-61-0812-4.pdf)

Koskinen P., Lappi-Seppälä T., Majanen M., Nuotio K., Nuutila A-M., Rautio I. & Heinonen O. 2001: Rikosoikeus. 2., uud. p. Helsinki: WSOY.

Lappi-Seppälä, T. (toim.), Hakamies K., Koskinen P., Majanen M. Melander S. Nuotio K., Nuutila A-M., Ojala T., Rautio I. (Lappi-Seppälä ym.) 2013: Rikosoikeus. Neljäs, muuttamaton painos, vastaa kolmatta, uudistettua painosta 2009. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Koskinen P. 2004: Rikoksen rakenneopin kehityslinjoja Suomessa Honkasalosta nykypäivään. Lakimies 2004 s. 516–520.

- Korhonen P. 2006: Syytetyn mielentilan tutkiminen. Saatavilla pdf-muodossa [https://oikeus.fi/hovioikeudet/helsinginhovioikeus/material/attachments/oikeus\\_hovioikeudet\\_helsinginhovioikeus/julkaisut/painetutjulkaisut/kirjoituksiatodistusoikeudesta2006/IpJ8DYB6l/08\\_Syytetyn\\_mielentilan\\_tutkiminen\\_Paula\\_Korhonen.pdf](https://oikeus.fi/hovioikeudet/helsinginhovioikeus/material/attachments/oikeus_hovioikeudet_helsinginhovioikeus/julkaisut/painetutjulkaisut/kirjoituksiatodistusoikeudesta2006/IpJ8DYB6l/08_Syytetyn_mielentilan_tutkiminen_Paula_Korhonen.pdf)
- Lappalainen J. 2004: Rikoksen rakenne prosessioikeuden näkökulmasta. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja, N:o 14. Saatavilla pdf-muodossa <https://www-edilex-fi.polamk.idm.oclc.org/artikkelit/3220.pdf>
- Laakso S. 2012: Lainopin teoreettiset lähtökohdat. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Lehti M. 2018: Henkirikoskatsaus 2018. Katsauksia 28/2018. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, Helsingin yliopisto. Viitattu 6.7.2020. Saatavilla pdf-muodossa [https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/233586/Katsauksia\\_28\\_Lehti\\_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/233586/Katsauksia_28_Lehti_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y)
- Lehti M. 2019: Henkirikoskatsaus 2018. Katsauksia 34/2019. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, Helsingin yliopisto. Viitattu 6.7.2020. Saatavilla pdf-muodossa [https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/301889/Katsauksia\\_34\\_Lehti\\_2019.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/301889/Katsauksia_34_Lehti_2019.pdf?sequence=1&isAllowed=y)
- Mäkelä K. 1990: Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa Mäkelä K. (toim.): Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta, 42–61. Helsinki: Gaudeamus.
- Nuutila A-M. 1997: Rikoslain yleinen osa. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.
- Pajuoja J. 1995: Suomalaisten mielentilasäännösten ongelmia. Lakimies 4/1995, 533–537.
- Peltoniemi T. 1984: Perheväkivalta. Helsinki: Otava.
- Peuraniemi K. 2007: Lapsi pahoinpitelyn uhrina. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta.
- Putkonen H. & Collander J. 2006: Naisten henkirikollisuus Suomessa. Suomen Lääkäri-lehti 14/2006 vsk 61, 1581–1587.
- Sajama S. 2014: Argumentaatio oikeudellisessa tutkimuksessa. Teoksessa Miettinen T. (toim.): Oikeustieteellinen opinnäytetyö. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.
- Siltala R. 2003: Oikeustieteen tieteenteoria. Helsinki: Suomalainen lakimiesyhdistys.
- Sisäministeriö 2012: Selvitys perhe- ja lapsensurmien taustoista vuosilta 2003–2012. Sisäministeriön julkaisu 35/2012.
- Sisäministeriö 2014: Lapsi- ja perhesurmien ehkäisy ja estäminen ja viranomaisten välinen tiedonvaihto. Sisäministeriön julkaisu 1/2014.
- Tapani J. 2016: Rikosvastuun perusteet. Turku: Turun yliopisto.
- Timonen P. 1998: Johdatus lainopin metodiin ja lainopilliseen kirjoittamiseen. Helsinki: Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta.

Utriainen T. 2016: Syyntakeisuus ja lapsensurma. Edilex-artikkeli. Julkaistu 22.2.2016.

## VIRALLISLÄHTEET

Oikeudenkäymiskaari 4/1734

Rikoslaki 39/1889

Brottsbalk 700/1962

Lastensuojelulaki 638/1983

Mielenterveyslaki 116/1990

HE 94/1993. Hallituksen esitys Eduskunnalle rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen toisen vaiheen käsittäviksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi.

HE 44/2002. Hallituksen esitys Eduskunnalle rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.

HE 156/2008. Hallituksen esitys Eduskunnalle sikiön, alkion ja perimän suojaa koskevien rangaistussäännösten muuttamisesta.

SopS 60/1991. Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta.

LaVM 22/1994. Lakivaliokunnan mietintö n:o 22 hallituksen esityksestä rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen toisen vaiheen käsittäviksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi.

LaVM 28/2002. VP Hallituksen esitykselle rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.

## OIKEUSKÄYTÄNTÖ

Helsingin HO 22.5.1996/2802

Turun HO 19.2.2001/310

Turun HO 16.5.2005/1182

Vaasan HO 31.3.2010/416

Hyvinkään KO 21.5.2013/100071

Itä-Suomen HO 27.6.2014/127830

Rovaniemen HO 10.6.2016/125321



KKO R 1980/59  
KKO R 1981/32  
KKO R 1995/119  
KKO R 1996/853  
KKO R 1998/42  
KKO R 2000/3  
KKO R 2000/29  
KKO R 2003/53  
KKO R 2004/57  
KKO R 2004/63  
KKO R 2004/80  
KKO R 2004/119  
KKO R 2005/7  
KKO 2005/44  
KKO R 2014/726